

18213

крестьянская
Газета

**ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ**

ՈԳՆՈՒԹՅՈՒՆ ԿՈՆՏՆՏԵՍԱՅԻՆ
ՊԱՏԻ ԹԵՐԹԻ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

ԻՆՁ ԿԱՏԱՐՎԵՑ ԽԱՍԱՆ ԼՃԻ ՇՐՋԱՆՈՒՄ

ԿՈՆՏՆՏԵՍԱՅԻՆ ՈՒ ԲՐԻԳԱԴԱՅԻՆ
ՊԱՏԻ ԹԵՐԹԻ ՀԵՌԱԿԱ ԴԱՍԸՆԹԱՅՆԵՐ

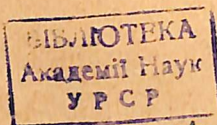
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՈՂ ԺԿԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ «ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ»
ՅԵՐԵՎԱՆ 1938 թ.

327
5-61

26 APR 2013

355 (47:51) 109
20355

18213



4034575



4751-53

327

1-61
պր

15 JAN 2010

27 SEP 2006

ԻՆՁ ԿԱՏԱՐՎԵՑ ԽԱՍԱՆ ԼՃԻ ՇՐՋԱՆՈՒՄ

Այս գրքույկը պատմում է այն մասին, թե ինչպես ճապոնական լիտի հափշտակիչները վերջերս փորձեցին զավթել խորհրդային հողից մի կտոր, վերջը զուր յեր յեկեկ նրանց և այն մասին, թե ինչպես վողբեցաբար վերջացավ նրանց համար այդ փորձը:

Մեր գրքույկում հավաքված են հերոս կարմիր բանակայինների, հրամանատարների ու քաղաշխատողների՝ խառն լճի շրջանում տեղի ունեցած ողորտության կոիւնների պանծալի մասնակիցների պատմածները: Ընկեր Ստալինի անունը շուրթերին նրանք կատարում էին պանծալի սիրադործութուններ, անողորքաբար ու անվրեպ հարվածում էին ճապոնական բանդիտներին և զուրս վոնդեցին նրանց խորհրդային սահմանամերձ գոտուց:

Դրանք պատմվածքներ են մեր տնպարտելի, ժողովրդին անձնագոհ նվիրված Բանվորա-Փյուղացիական Կարմիր Բանակի մասին, նրա հիանալի մարդկանց մասին, և թշնամիների դեմ ահեղ մարտական սպառազինման մասին: Աշխատավոր ժողովրդի զավակների մասին, վերոնք պատրաստ են առաջին իսկ կոչով կանգնել Կարմիր Բանակի մարտական շարքերը և անհասանջ, մինչև արյան վերջին կաթիլը պաշտպանել սիրելի հայրենիքը: Բանակային բուլչեիկների մասին, վեր-

ըոնք առաջինն էլին նեափում մարտի, պաշտպանելով
խորհրդային հողի յուրաքանչյուր թիզը:

Այս դրքուկը պատմում է մեր մեծ հայրենիքի
հզորութեան ու փառքի մասին, նրա պնդարտելիու-
թեան մասին, խորհրդային ժողովրդի պարտադա-
րութեան մասին՝ անողորմաբար ջախջախելու ամեն
մի թշնամու, վտանգից ել վոր նա հարձակվի մեզ
վրա:

Կարգացեք, նորից կարդացեք այս դրքուկը կո-
տրնտեսականների հետ միասին: Նրանից հառափածներ
տպագրեցեք ձեր պատի թերթերում: Կազմակերպե-
ցեք բարձրագույն ընթերցանություններ, բոլոր կո-
տրնտեսականներին դաստիարակեցեք դեպի հայրենի-
քը, խորհրդային կառավարութիւնը և Լենինի-
Ստալինի մեծ կուսակցութիւնն անձնազոհ սիրո՝ ու
նվիրվածութեան վրդով:

=====

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՔԱԶԱՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՆԵՐԸ

Կարմիր Բանակը, ազատագրված բանվորների ու
գյուղացիների բանակը, խորհրդային ժողովրդի միան
ու աըյունն է: Նա անձնազոհ նվիրված է աշխատա-
վորութեան զործին: Ժողովրդի լավագույն զավակ-
ները, խորհրդային բոցաշունչ հայրենասերները մե-
ծագույն յերջանկութիւն են համարում սրբութեամբ
և անխախտ կերպով պահպանել մեր մայր-հայրենիքի
սրբազան հողի անձեռնմխելիութիւնը:

Կարմիր բանակն ուժեղ է իր հիանալի մարտա-
կան տեխնիկայով: Կուսակցութիւնը և կառավարու-
թիւնը նրան մատակարարել են աշխարհում լավա-
գույն ինքնաթիռներ, արագընթաց ու հզոր տանկեր,
չեչտակի ու հեռաձիգ հրետանի, բազմազան ու ահեղ
մարտական տեխնիկա, վոր բաւարար քանակութեամբ
արտադրում է մեր պաշտպանական արդյունաբերու-
թիւնը:

Քայց Կարմիր Բանակի ուժի աղբյուրը միայն
առաջնակարգ մարտական տեխնիկան չէ: Մեր բանա-
կըն ուժեղ է իր զարմանալի մարզկանցով, իր հերոս
մարտիկներով, անվհեր ու հմուտ հրամանատարնե-
րով, քաջարի կոմիտարներով ու քաղաքատոհմե-
րով՝ Լենինի-Ստալինի կուսակցութեան հավատարիմ

զամականերով: Նա ուժեղ և ժողովրդի հետ իր անխղ-
քի կապերով: «Մեզանում... ժողովուրդը և բանակը
կազմում են մեկ ամբողջութիւն, մեկ ընտանիք: Աշ-
խարհում մոռ մի տեղ չկա այնպիսի սիրալիր ու հո-
գատար վերաբերմունք ժողովրդի կ'զմից դեպի բա-
նակը, ինչպես մեզ մոտ»: (Ստալին):

Մեր Կարմիր Բանակի հզորութիւնը վիթխարի
չէ ու անսպառ: Պասան լճի շրջանում վերջերս տեղի
ուենեցած կռիվներն այդ ցույց տվին հատուկ պայ-
ծառութեամբ և ուժով: Վստիչնչված դեպի հայրե-
նիքն անասաման սիրով, խորհրդային ժողովրդի
հսկայական սիրտ ամբողջ ուժի ամպիցութեամբ
Պրիմորյեյի Ա-ին բանակի զորամասերի մարտիկները,
հրամանատարները, կոմիտարներն ու քաղաչխատող-
ներն այդ մարտերում ցույց տվին հայրենասիրու-
թյան, հերոսութեան, դինվորական արիութեան սքան-
չելի որինակներ, մեկ անգամ ևս ցույց տվին ամբողջ
աշխարհին, վոր չկան այնպիսի ամբոցներ, վորոնք
բոլշևիկները չկարողանան գրավել: Նրանք կովում
եյին այնպես, ինչպես սովորեցնում և մեզ ընկեր
Վորոշիլովը:

Կարմիրբանակային ընկ. Գրադինը մենակ կովի
բռնից տանյակ ճապոնացիներին դեմ: Չորսին նա
զնդակահարում և, մնացածներին վրա նետովում հրա-
ցանք ձեռքին: Թշնամիներն ուզում են չրջապատել
խիզախ մարտիկին: Բայց նա գործելով սվինով
ու հրացանի կոթով, իր շուրջը դետներ ծածկում և
դիակներով: Հերոսին հացրին սվինի չորս վերք:
Բայց թշնամիներից վոչ մեկը կենդանի չմնաց: Գրա-
դինը, ոգնութեան հասած ընկերների հետ միասին,

վոչնչացրեց իր բոլոր հակառակորդներին:

Նույնպես անձնազոհ կերպով ու հերոսաբար կըռ-
վում եյին Պրիմորյեյի Ա-ին բանակի զորամասերի բո-
լոր մարտիկները: Այդպիսի հերոսներ կդառնան բո-
լոր կարմիր բանակայինները՝ թշնամիների դեմ մղը-
վող պայքարում, յեթե թշնամին համարձակվի հար-
ձակվել խորհրդային յերկրի վորևե մասի վրա:

Հեռավոր արևելյան Կարմրադրոշ ճակատի հրա-
մանատարները, ինչպես և Բանվորա-Պյուղացիական
Կարմիր Բանակի բոլոր հրամանատարները, ստալին-
յան դարաշրջանի իսկական զավակներ են, անասաման
նվիրված սոցիալիստական հայրենիքին: Նրանք, այդ
կուսակցական ու վոչ կուսակցական բոլշևիկները, լի՝
ուժով, նախաձեռնութեամբ, յևսանդով, համարձա-
կութեամբ, փայլուն կերպով ցուցադրեցին իրենց կամ-
քի հաստատութեանը, մարտի դժվարին պայման-
ներում զեկավարելու իրենց հմտութեանը, իրենց
հիանալի ռազմական վարպետութեանը, իրենց տակ-
տիկական բարձր վարժվածութեանը:

Անանցանելի ճահիճների միջով նրանք տանում
եյին հզոր տանկերը, հրետանային կործանիչ կրակ
եյին վարում, սահմանի նեղ շերտի վրա թշնամուն
ռմբակոծում եյին ողից: Լարափակոցների միջով,
թշնամու հրետանային ու զնդացրային անընդհատ
կրակի տակ, հրամանատարները հմտորեն առաջ եյին
տանում հրաձիգ զորամասերը և կատարում կործանիչ

դրոհներ, ջախջախելով ու դուրս չպրտելով ճապոնացիներին խորհրդային հողից:

Աշխարհի վոչ մի բանակում հրամանատարը չի վայելում և չի կարող վայելել այնպիսի հեղինակություն, այնպիսի վստահություն, ինչպիսին վայելում է կարմիր Բանակի հրամանատարը: Խառան լճի մոտ տեղի ունեցած կռիվները ցույց տվեցին այդ հեղինակության ամբողջ ուժը: Կարմիր բանակայինները անվահեր նետվում էին այնտեղ, ուր հրամայում էր հրամանատարը, նրանց դատակարդային յեղբայրը, ուր կոչում էր նա իր անձնական որինակով:

Չորս անգամ վերավորված, վոչ կուսակցական բուլչեիկ-լեյտենանտ ընկեր Խրիստոլյուբովը համառորեն ջախջախում էր թշնամիներին, իր հերոսությունը փոխանցելով կարմիր բանակայիններին: Արյունը հոսում էր նրա վերքերից, բայց նա ասում էր մարտիկներին.

— Խփե՛ք բանդիտների ուղիղ սրտին: Մեկ աչքի փոխարեն հանե՛ք յերկուսը, մեկ ատամի փոխարեն փչե՛ք ամբողջ ծնոսը:

Յերիսասարդ լեյտենանտ ընկ. Կադակովը միայն 1938 թվի հունիսի 7-ին է ավարտել Տամբովի ուսումնադասը և նշանակվել զնդացրային դասակի հրամանատար: Խառան լճի մոտ տեղի ունեցած մարտերում ընկ. Կադակովը զնդացրորդ ընկերներ՝ Մարկինի և Գալկինի հետ միասին հետ մղեց վաթսու ճապոնացիների գրոհը, վոչնչացնելով նրանցից շատերին: Ընկ. Կադակովը վերավորվել էր, բայց չէր հեռանում

կռվի դաշտից, մինչև վոր Զառզերնայա բարձրունքից հետ չպրտվեց վերջին ճապոնացին:

Խիզախորեն ու հմտորեն ջախջախում էին թշնամուն ավագ լեյտենանտներ ընկերներ՝ Բալայանին ու Սոպեցովը: Նրանց անվահերությունը, սառնարյունությունը, տոկունությունը վողեչնչում էին մարտիկներին բազմաթիվ սխաղործությունների համար: Հայրենիքի հավատարիմ զավակները, վոբոնք անասման նվիրված են Լեոնիդ-Ստալինի գործին՝ Պրիմորյեի 1-ին բանակի հրամանատարներն իսկական հրաշքներ ցույց տվին հայրենիքի համար մղվող մարտերում:

Զինվորական կոմիսարները մարտական իրադրություն մեջ գործում էին ինչպես իսկական մարտնչող բուլչեիկներ: Հանձին նրանց, կարմիր բանակայինները տեսնում էին իրենց քաղաքական ու բարոյական զեկավարներին: Կոմիսարն իր գործառնի իսկական հայրն ու հովին էր: Հրամանատարի հետ բաժանելով ամբողջ պատասխանատվությունը գործառնի ղեկավարման համար, զինկոմներն անդուլ կերպով քաղաքական աշխատանք էին կատարում, ցույց էին տալիս լավագույն արիության հիանալի որինակներ:

Անվահեր բուլչեիկ հերոս-կոմիսար Պոժարսկին վերավորված լինելով, չհեռացավ իր պոստից և յերեք անգամ գրոհի նետվեց: Գնդակով խոցված, մեռնելով, նա մտածում էր մեր մայր-հայրենիքի մասին: Մարտիկներին ուղղված նրա վերջին խոսքերն էին՝

— Միա՛ք բարով, պատվով պաշտպանեցե՛ք հայրենիքը:

Տանկային զորամասի կոմիսար՝ ավագ քաղզեկ Յեֆիմովի արիությանն ու տոկունությանը հայտնի չեն ամբողջ ճակատին։ Քսանչորս ժամ, պաշտպանելով վիրավորված լեյտենանտ ընկ. Վինոկուրովին, կոմիսարն անցկացրեց պաշարված տանկում։ Այնուհետև, սպանելով ճապոնական պահակներին, կոմիսար Յեֆիմովն ու լեյտենանտ Վինոկուրովը կարողացան հասնել իրենց ընկերներին մոտ։

Քաղաշխատողները կովում ելին ինչպես խակահան բուլչեիկ-ստալինյաններ։ Վերջերս փորպես քաղզեկներին տեղակայներ ու ոգնականներ առաջ քաշված կոմյերի-տականները պատվով արդարացրին կուսակցության վստահությունը։ Միշտ և ամենուրեք դանդիկով կարմիր բանակայինների հետ, դժվարին բոլեյին փոփոխելով նրանց բուլչեիկյան ջերմ խոսքով, նրանք գնում էին դրոշող ստորաբաժանումների առջևից, իրենց հետևից տանելով մարտիկներին։ Քաղզեկի տեղակալ ընկ. Սեմյոնովն առաջինն ամրացրեց կարմիր դրոշակը Չանգերնայա բարձունքի վրա։

Կոմունիստները և կոմյերիտականներն այն սքանչելի ցեմենտն ելին, փոքր բոլոր մարտիկներին ամրացնում է միասնական, միաձուլ, բուլչեիկյան կուսակցությանը նվիրված կոլեկտիվի մեջ, համախմբում է նրանց հաղթանակը կոփող հրամանատարների ու կոմիսարների շուրջը։

Մարտիկներն ու հրամանատարները մարտի ելին գնում բարձր պահած Լենինի-Ստալինի կուսակցության դրոշը։ Մարտերի որերին նրանք մասնախաբար

դիմումներ ելին տալիս կուսակցության մեջ և կոմյերիտիության մեջ ընդունվելու մասին։

—Ուզում ենք գրոհի գնալ փորպես մեր բուլչեիկյան կուսակցության անդամներ, մեր լենինյան կոմյերիտիության անդամներ, — հայտարարում էին մարտիկներն ու հրամանատարները։

Այդ հայտարարությունները յավաղույն վկայություն են այն հակադեմոկրատիայի, այն անսահման սիրո, փոր Կարմիր Բանակի մարտիկները տածում են դեպի Լենինի-Ստալինի կուսակցությանը։ Այդպիսի կուսակցության կողմից դեկավարվող, մեծ Ստալինի կողմից վստահեցվող Կարմիր Բանակը վստահ է իր անպարտելիության նկատմամբ։ Նա միշտ չոր և պահում վառողը, միշտ պատրաստ է զատ տալու ամեն մի թշնամու, փորպեսդի նրա համար հաճելի չլինի իր խողի դունչը խոթել մեր խորհրդային բանջարանոցը։

Խասան լճի մոտ տեղի ունեցած մարտերում Պրիմորյեի 1-ին բանակի մարտիկները, հրամանատարները, կոմիտարներն ու քաղաշխատողներն ամբողջ խորհրդային ժողովրդի անունից, նրա Կարմիր Բանակի անունից պարզ ու ըմբռնելի կերպով առաջին պատերազմի լիտի պրովոկատորներին։

—Մենք չենք ուզում փոչ կորեական, փոչ մանջուրական հողը, բայց խորհուրդ ենք տալիս ձեզ, պարոնայք ճապոնացիներ, հրաժարվել մեր բարձունքներից, լճերից, գաջաներից ու քաղաքներից տիրապետելու հույսից։ Յեթե խաթրով չեք ուզում հասկանալ այդ, մենք ձեզ կհամոզենք ուժով, յայնպես, ինչպես

այդ արեւելք իմասան լծի մոտ տեղի ունեցած մարտերում:

Պրիմորյեյի 1-ին բանակի մարտիկներն ամուր պահում են իրենց ձեռքում հետ նվաճված բարձունքները, վորոնք վաղուցված են խորհրդային սահմանների պաշտպանութան համար զոհվածների, սոցիալիստական հայրենիքի լավագույն զավակների արյամբ: Մեր ամբողջ Կարմիր Բանակը վստահ ու աջալուրջ, իր ամբողջ հզոր ուժով պաշտպանում է սոցիալիստական հայրենիքի խաղաղ աշխատանքը:

(«Կրասնայա գվեզդա» քեյրից.
29 ոգոստոսի, 1938 թ.)

ԻՆՉ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑԱՎ ԽԱՍԱՆ ԼԵՒ ՇՐՋԱՆՈՒՄ

(Մարտերին մասնակցողի հիշատակս:

Պոսյետի չրջանը, Հեռավոր արևելյան Պրիմորյեյի ամենահարավային ծայրը, քիչ է հայտնի խորհրդային Միության արևմտյան մասում, սակայն նա խիստ կարևոր նշանակություն ունի: Այստեղ միանում են ԽՍՀՄ-ի, Մանջուրիայի և Կորեայի սահմանները:

Մեր սահմանը հարավից դեպի հյուսիս անկյունում անցնում է Տումեն-Ուլա գետով, վորը խորհրդային տերիտորիան բաժանում է Կորեայից:

Այդպես ձգվելով մոտ 25 կիլոմետր, Կորեայի սահմանադիրը փոխվում է Մանջուրիայի սահմանադիր և դեռից հետո քաշվում: Այդ վայրում յերկար, նեղ յեղվակի նման ԽՍՀՄ և Կորեայի միջև է խրվում Մանջուրիայի տերիտորիան:

Պոսյետի չրջանի սահմանամերձ տեղամասը հարուստ է դաշտավայրերով ու լճերով: Այդ լճերից մեկը վերջին ժամանակներս հայտնի դարձավ ամբողջ աշխարհին: Այդ՝ Խասան լիճն է, վորին արևմուտքից միանում են Չաոգերնայա (Չանկուֆին) և Բեզլիյանայա լարձունքները, վորտեղ խորհրդային սահմանապահները և Պրիմորյեյի առաջին բանակի զորքերը 12 ուր չարունակ համառ վրիժներ էյին մղում ճապոնական հախչողականների դեմ, վորոնք ձեռք էյին բարձ.

լաշքերէլ խորհրդային տերիտորիայի անձեռնմխելիութեան վրա:

Ճապոնական ռազմածրններն իրենց այլ նոր դինված ամանոյութայի համար ի՞նչու ելին իրան լճի չրջանն ընտրել: Այդ հարցի պատասխանը պետք է վերոնկէ վաղի բնութիւն և Պոսյետի չրջանի տեղադրանքն առանձնահատկութիւններէ մեջ:

Խառան լիճը և նրա մոտ ձգված բլուրները, կամ ինչպէս մեզ մօտ՝ Պրիմորյէյում անվանում են՝ սոսկաների շարքը իրապէս ուղիւստի ափերից ընդամենը 10 կիլոմետրի վրա յեն պանում, իսկ ուղիւս գծով՝ Վլադիվոստոկից 130 կիլոմետրի վրա:

Յեթե Վլադիվոստոկի մօտ սահմանը ծովափից համեմատաբար հեռու յե պանում 60—70 կիլոմետրի վրա, ապա փոքրան ափելի հարավ ես դնում, այնքան սահմանն ափելի յե մոտենում ճապոնական ծովի ափին: Այստեղ վայրն իրենից ներկայացնում է մի նեղ ծովափնյա շերտ վոր ամբողջապէս ճահճոտներով ծածկված զաշտավայր է և վորտեղ տեղաբնակութիւնները հնարավոր է միայն սակավաթիւ շափրներով ու միջոցաւ ճանապարհներով: Այնտեղե տեղի գետի հոսանք, ընդհուպ մինչև Վլադիվոստոկ, ամբողջ ծովափը նույնպիսի զաշտավայր է, վոր շատ լավ յերևում է ճահճային հարթութեան վրա բարձրացած սակավաթիւ բլուրները վրայից:

Դեպի Պոսյետի ծոցը նայող ալիւրի բլուրներ են հանդիսանում Չաոգերնայա (Չանկուֆին) բարձունքը և նրա հոսանքային հարեան Բեդիմյաննայա բարձունքը, վորոնց զագաթներով անցնում է իրանունի պայմանագրով սահմանված սահմանադիւր:

Ինչպէս Չաոգերնայան, այնպէս էլ Բեդիմյաննայան վարում են միևնույն ժայռոտ բլրաշարքի զագաթները, վորը սահմանադիւ մեր կողմում իջնում է ուղիւս դեպի իրան լիճը:

Թեև յերևու բլուրներն էլ բարձր չեն (Չաոգերնայան ունի մոտ 150 մետր բարձրութիւն), սակայն, քանի վոր չրջապատը միանգամայն հարթավայր է, պարզ յեղանակին նրանց վրայից յերևում է մեր ամբողջ ծովափնյա չրջանը:

Հաջորդաւ որբերն, յերբ ցրվում է ալտեղ հաճախակի յերևութ զարձած մառախուղը, մեր սահմանապահները հեռաբնակով դիտում են և՛ ծովափը, և՛ հեռավոր կղզիները, վորոնք ցրված են ծովեզերքի յերկարութեամբ, դեպի Վլադիվոստոկ տանող ճանապարհին:

Յեթե ճապոնացիք ալ բարձունքներն իրենց ձեռքում պահէին, ապա ալ բլուրների վրա տեղաբնակած նրանց ամբողջութիւնները, ղտակետները և հրաձուլթեան միջոցները նրանց հնարավորութիւն կտային իրենց հսկողութեան և ուղղակի կրակի տակ պահել Պոսյետ ծոցից դեպի հարավ ու արեւմուտք ընկած մեր տերիտորիայի ամբողջ տեղամասը: Իսկ բարձրունքների վրա հաստատվելով՝ ճապոնացիներն անմիջականորեն կաղաւթային նաև մեր Պոսյետ ծովածոցին և դեպի Վլադիվոստոկ տանող ծովեզերքին:

Իրենց ամանոյութեան տեղիւս ճապոնական ռազմածրնները հույս ելին դրել, թե հաջողութիւնն ապահովված է: Նրանց հանդատացնում էր այն հանդամանքը, վոր իրան լճի մերձակա վայրը մեզ համար պաշտպանութեան բացառիկ զօվար բնութիւն ունի Չաո-

զերնայա և Բեղիմյաննայա բլուրների անմիջապես հետեւը, սահմանադիրք մեր տերիտորիայի խորքը դնալու գեպքում առջին ընկած և խոստան լինը, վորը հյուսիսից դեպի հարավ սահմանի յերկարությամբ ճըղված և 4-5 միլիոնեայ: Նրա հյուսիսային և հարավային ծայրերը սահմանից հեռու յեն գտնվում ընդամենը 150—200 մետր: Այդպիսով յերկու բլուրներն եւ խորհըրդային տերիտորիայից յաժամեւած են ջրի լայն պատնեշով, վորը շուրջանց կատարելու համար դեպի բլուրները դնալ կարելի յե միայն սահմանին անմիջահանրեն մոտիկ յերկու շատ նեղ անցքերով:

Ամենքի համար պարզ և, թե այդ հանգամանքն ինչպիսի խոշոր առաւելություն եր տալիս ճապոնական զորքերին, վորոնք աչք եյին տնկել բլուրների վրա, և թե ինչպիսի դժվարություններ եր ստեղծում մեզ համար:

Ճապոնացիք, անկասկած, հույս եյին դրել նաեւ այն բանի վրա, վոր վայրի ճահճոտ լինելը, ճանապարհները սակավաթիւությունը մեզ հնարաւորություն չեն տա տաններ ոգտագործել և ծանր հրետանի առաջ քաշել:

Ինչպես հետագայում պարզվեց, ճապոնացիք վաղորդ եյին պատրաստվել սահմանային հարձակման: Ճապոնական 19-րդ դիվիզիան, վոր տեղավորված և Կորեայի հյուսիսային սահմանամերձ մասում, մորբիզիցայի յեր յենթարկված և պահվում եր պատերազմական ժամանակի կալմով, բաղկացած առեւելայն 20 հազար մարդուց: Հարձակման շրջանին մոտեցված եյին ծանր, զենիթային զրահազնացքները:

Ճապոնական ռազմամորները նախապես արդեն յե-

րեւակայում եյին, թե վայելում են իրենց հաղթանակի պատգմները, հույս դնելով այն խոշոր դժվարությունների վրա, վորոնք կանգնած եյին մեր առաջ՝ Պոսյեաի մոտ խորհրդային սահմանների պաշտպանության դործում:

Սակայն ճապոնացիք դաժանորեն սխալվեցին իրենց հաշիւներում: Կարմիր Բանակը, վորին դուրդուրանքով աճեցրել և Լեհիսի-Ստալինի կուսակցությունը, վորը, ինչպես և ամբողջ խորհրդային ժողովուրդը, դատախարակված և ամեն տեսակ դժվարություններ հաղթահարելու վողով, մի անգամ ևս ամբողջ աշխարհին ցույց տվեց, վոր ջկան այնպիսի ամբողջներ, վորոնք ջկարողանան դրավել բոլեխիկները:

Հարձակույթն սկսողները ճապոնական սահմանապահ ջոկատներն եյին: Հուլիսի 28-ի մուլթ ու մառախլադատ գիշերը ճապոնական սահմանապահների մեկ վաշտ պազտեաբար յկենտրոնացավ Չաոլիլոնայա և Բեղիմյաննայա բլուրների բանջրի մոտ, սահմանի իրենց կողմում: Հուլիսի 29-ին, ցերեկը, նրանք անմիջապա դրոհեցին բարձունքի վրա: Այդ ժամանակ Բեղիմյաննայա բարձունքի վրա գտնվում եր մեր սահմանային պահակախումբը՝ բաղկացած 11 մարդուց:

Չնայած ճապոնացիների ուժերի բացարձակ դերակշռությանը՝ սահմանապահները հարձակվողներին դիմաւորեցին մճուսկան դիմադրությամբ, տկալեց կատաղի կռիւ, վորը վերածվեց ձեռնամարտի: Սահմանապահները սկիներով ու հրացանի կոթերով դիմադրելով հարձակվող թշնամուն՝ կոխում եյին մինչեւ վեր-

Հին հնարավորութիւնը: Մեր մարտիկներէց 5 հոգի սպանվեցին, իսկ մյուսները վիրավորվեցին: Այլևս բարձունքը պահելու ուժ չունենալով՝ սահմանադաշնակն ստիպւած յեղան թողնել այն:

Հրաձգութիւնը լսելով՝ Վրայի վայրը դուրս յեկավ սահմանապահ ջոկատի սկզբով: Սվինամարտը դրոհով և նոնակներով ճապոնացիք հետ չարափեցին Բեյքիմյաննայա բարձունքից: Նրանք քաշվեցին սահմանագծի աջ կողմը, մեր տերիտորիայում թողնելով իրենց սպանվածներին:

Հենց սկզբից ճապոնացիները վտանգութիւնն անհաջողութիւն վրեց: Նրանց անհրաժեշտ յեղան լրացուցիչ ուժեր և փորոշ ժամանակ՝ ուժերի կենտրոնացման համար: Հետեյալ որը, հուլիսի 30-ին, իմասան լճի մոտ խախաղ եր: Բլուրների գաղաթներին տեղափոխւած էյին մեր սահմանային պահակները:

Հուլիսի 31-ին, լուսաբացից առաջ, յերբ ամբողջ վայրը մինչև բլուրների գաղաթը ծածկված եր թանձր մատախուղով, ճապոնացիք նոր հարձակում գործեցին Այս անգամ նրանք զրոհեցին և՛ Բեյքիմյաննայա, և՛ Ջապերնայա բլուրների վրա: Այժմ արդեն նրանց կողմից գործում էյին վոչ թե սահմանապահ ջոկատներ, այլ դաշտային զորքեր՝ մեծ թվով զնդացիներով, տրանստերով ու հրետանիով: Ինչպես հետո ստանված ներքից յերևաց, ճապոնացիք զրոհի էյին նետել 19-րդ դիվիզիայի յերկու գնդեր, հրետանային ուժեղ կրակի անջակցութեամբ:

Սահմանի վրայով հորդացող ճապոնական զորքերն ընդհարվեցին մեր սահմանապահ զորամասերի հետ: Հուլիսի 31-ի և օգոստոսի 1-ի ամբողջ որը լճի շրջա-

նում կռիվը շեր դադարում: Սահմանապահները ճապոնացիներին հետ եյին մղում իրենց զնդացիներին կրակով, սվիններով ու ձեռքի նոնակներով: Նույնիսկ վիրավորված մարտիկները մնում էյին շարքի մեջ, հրաժարվում էյին թիկունք ուղարկվելուց և շարունակում էյին արիարար կռիվ թշնամու դեմ: Սակայն ուժերի գերակշռութիւնը ճապոնացիներին կողմն եր: մեծ կորուստների գնով, բազմաթիվ սպանվածներ ու վիրավորներ տալով նրանք ճանապարհ բացին իրենց համար, սեղմեցին մեր սահմանապահներին և մինչև 4 Կիրովսկայա թափանցեցին խորհրդային տերիտորիայի խորքը:

Գրառելով Բեյքիմյաննայա և Ջապերնայա բարձունքները՝ ճապոնացիք սկսեցին շտապ կարողով ամրացնել դրանք, դիրքեր պատրաստել և դանազան արգելքներ տեղծել: Նրանք ոգտադործեցին բլուրների քարքարոտ լանջերը, թաղնված դասավորեցին իրենց զնդացիներն ու հրետանին, առանձին բարերի հետ տեղավորեցին անայլերներին: Յերկու բարձունքներն էլ իմասան լճի մոտ վերածվեցին ճապոնական պաշտպանութեան հիմքի: Բլուրների վրա դասավորված գնդացիներին և նրանց հետևը կենտրոնացված հրետանու կրակը փակում եր հյուսիսից և հարավից սահմանագծի ու լճի արանքով դեպի բարձունքները տանող միակ յերկու ճանապարհները:

Մեր հրամանատարութիւնը, կանգնած լինելով այն փաստի առաջ, վոր ճապոնացիք կռիվի մեջ քաշեցին դաշտային զորքերը, կարմիր Բանակի դաշտային զորամասերին հրամայեց ողնութեան գնալ սահմանապահներին և վոչնչացնել հափշտակիչներին, վորոնք

վերաբար ներխուժել եյին խորհրդային տերիտորիան: Դրա հետ միաժամանակ խստորեն հրամարկած եր սահմանը չանցնել:

Մեր գունդը, վոր վրալի ջրջանից մոտ մեկ յերթի տարածության վրա յեր դտնվում, անհապաղ դուրս դալու հրաման ստացավ: Առաջագահ գումարտակն արագ ընթացքով շարժվեց դեպի Խոտան լիճը, նրան հետևեցին մյուս գումարտակները:

Ագոստոսի 2-ին Պոսյետի շրջանում տեղափոխված առաջին բանակի զորքերի դաշտային խմբերը կրավի մեջ մտան հափշտակիչների հետ: Մատախարապատ ուր եր, անձրև եր մաղում: Հակառակորդը հրետանային փոթորկալից կրակ բաց արեց: Սակայն այդ մեղ կանգնեցնել չեր վարող: Սահմանադահ գործառուների և դաշտային զորքերի միահամուռ ճնշման տակ հակառակորդը չպրափեց Խոտան լճի աջն կողմը: Ուշ յերեկոյան մեր զորքերը մոտեցան ճապոնացիների կողմից գրավված Չաոքերնայա և Բեդեմյաննայա բլուրներին:

Ճապոնացիք չափազանց նպաստավոր տակտիկական պայմաններում եյին գտնվում: Նրանց զերքերի առաջ փախած եր լիճը, վորը մեղ թույլ չեր տալիս ճակատից դրոհել բարձրունքների վրա: Թշնամուն խորհրդային հողից փոռելու համար մեղ հարկավոր եր չուրջանց կատարել լճի ծայրերում, այսինքն շարժվել ուղիղ սահմանագծի յերկարությամբ, ընկնելով ճապոնական զորքերի կատարի կրակի տակ, զորքեր, վորոնք գտնվում եյին փոշ միայն Չաոքերնայա և Բեդեմյաննայա բարձունքների վրա, այլև սահմանի յերկարությամբ աջ ու ձախ ձգված մյուս բարձունքների վրա:

Մենք սեղմված եյին լճի ու սահմանագծի միջև յեղած նեղ տարածության մեջ: Իհարկե, մենք կարող եյինք զգալիորեն ավելի արագ հաշիվ տեսնել պազաղած թշնամու հետ, յեթե խախտեյինք սահմանը և բարձունքներին տիրեյինք նրանց թիկունքն անցնելով Մանջուրական տերիտորիայով: Սակայն մեր գործառուրը ճշտորեն կատարում եյին հրամանատարության հրամանը և գործում եյին միայն մեր տերիտորիայի սահմաններում: Հետագա օրերին մենք տեսնեք, թե վորքան զգվար բան եր այդ:

Մեր գումարտակը ճապոնացիների վրա յեր հարձակվում հարավային կողմով, ինդեր ունենալով՝ դրախել Չաոքերնայա բարձունքը: Մեր առաջ փոխված եր մոտ 150 մետր մի տարածություն, վոր ամբողջապես ծածկված եր փշալարերով և գտնվում եր զնդացրային խաչածն կրակի տակ: Հափշտակիչներին խորհրդային հողից դուրս չարտելու համար մենք ստիպված եյինք անցնել կրակի ու փշալարերի այդ լարիքինթոսի միջով: Նույնպիսի դրության մեջ եյին գտնվում մեր այն գործառուրը, վորոնք հյուսիսից հարձակվում եյին Բեդեմյաննայա բարձունքի վրա:

Ամբողջ գիշերը և հետևյալ օրերին մենք հետ եյինք մղում ճապոնացիների անլիք ճակարտահները, ավինճաճարտային հարվածներով թշնամուն հետ եյինք չարտում դեպի եր զերքերը: Մենք առաջ եյինք շարժվում՝ կրակելով բառացիորեն ամեն մի քայլի համար. փոշ ճապոնացիների կատարի հակադրահները, վոր զնդացիների կրակը, վոր վոշ մի բոլոս չեր դադարում, չկարողացան հետ մղել մեր մարտիկներին: Դանդաղ, բայց անչեղօրեն մենք մոտենում եյինք ճապոնական փակոցներին:

Հեռավոր-արեւելյան մարտիկները, բացալմու հայ-
րենասերները, կանգ չառնելով վոչ մի դժմարու-
թյան առաջ՝ ձգտում էին ամէլի արագ կատարել
հրամանատարութեան կողմից իրենց առաջադրված
խնդիրը։ Վաշտերից մեկը հրամանատարութեանից
թույլտւութեան խնդրեց՝ փախոցներ միջով անցնել և
գրոհել ճապոնացիներին վրա։ Կամախորներն իրար
դեմ մրցելով՝ համառորեն սնդուում էին, վոր բաւա-
րարվէ իրենց խնդիրքը։ Հրամանատարութեանը թույ-
լատեց։

Մառախուղի տակ թաղնված՝ խիղախ մարտիկները
մեր առաջ փռված տարածութեան վրա ձգվեցին
150 մետր յերկարութեամբ և հաղթահարելով փշա-
լարերը՝ սողացին դեպի ճապոնական ամբուստները։
Յերբ մառախուղը ցրվեց, ճապոնացիք նրանց նկա-
տեցին, սակայն մինչ այդ նրանք կարողացել էին
աֆսոսի ամուր դիրք բռնել, վոր ինչքան եւ ճապո-
նացիք ջանում էին դուրս մղել նրանց, վոչինչ չեր
դուրս գալիս։ Այդ ուրերի ընթացքում մեր հրամա-
նատարութեանն ստիպուեց տեխնիկական միջոցների
կենտրոնացումն այն քանակով, վոր անհրաժեշտ եր
հափշտակիչներին վճռական հարված տալու համար։

Ոգոտտուի 4-ին և 5-ին անընդհատ անձրևներ էին
տեղում։ Ճանապարհները ցեխ դարձան, ճահիճները
լճակներ դարձան, վոր ամէլի ևս բարդացրեց մեր
գլխաշարքը։

Ոգոտտուի 6-ը Հեռավոր-Արեւելյան Կարմրադրոշ
ճակատի տարեդարձի օրն է։ Ինչպես միշտ, առա-
վտալանից մառախուղ է։ Կետալման մոտ մառախուղը
ցրվեց։ Համկարծ յերկնքում դուռը լսվեց։ Այդ մեր
ստիպանակներն էին գալիս։ Ահա մեկ տասնյակ,

յերկրորդը, յերրորդը, չորրորդը... Նրանք շատ էին
Մարտական շարքով նրանք դնում էին հակառակորդի
վրա։

Հողի սյուներ վեր բարձրացան ճապոնացիներին
կողմից գրավված բլուրներին անտառազուրկ կատար-
ներին, վեր թռան ճապոնական հրետոթների կտոր-
տանքը, ճապոնական ամբուստների փրշ-
րանքները։

Կարծես մրցելով ամբուստների պայթույթներին
հղորութեան հետ՝ վորտառց մեր հրետանին։ Նրա
ուռներն ընկնում էին ճապոնական գլխերին վրա։
Հրետանային հղոր նախադատարանութեանը միա-
հյուսվում եր ամբուստների թույլտւութեան հետ։ Ինչպես
յերեսում է, ճապոնացիք ստանալով մեր հյուրանիրու-
թյունը, լավ չէին զգում իրենց։

Ռմարկոնիներին հետևից կռիւ մեջ մտան Կար-
ժանիները։ Նրանք գնդացրային կրակ էին տեղում
ճապոնական հետևակի վրա։

Յեկավ մեր հետևակի գործողութեաններին հերթը։
Տանկերի ուղեկցութեամբ նա գրոհի նետովից նեղ տա-
րածութեան միջով։ Ճապոնական հրետանին ուղղակի
նշանատուրով խփում է տանկերին։ Տանկերը, խրվելով
վալլի խորթուրթութեաններին մեջ՝ զգուշութեամբ
բնորում էին հարմար անցանելի նեղ շերտերը,
տրորում էին փշալարերը և մտնում ճապոնական
գլխերը։

Մարտիկները փշալարերը կտրատում էին մկրատ-
ներով, քանդում էին ձեռքի նռնակներով։ Մեր սքան-
չելի մարտիկները, ուշադրութեան դարձնելով ման-
ջուրական տեխնոլոգիայում տեղափոխված ճապոնական
հրետանու կրակի վրա, փտահորեն առաջ էին շարժ-

վում: Զորաբաժինները մրցում էյին իրար հետ, թե ո՞վ առաջինը կարժիր դրոշը ձեռքին կրարձրանա հարազատ խորհրդային Զառվերնայա բլուրը:

Յերեկոյան դեմ սալամանակները կրկնեցին դրոշը: Նորից պայթուների վրտա, եր բարձրացող հողի սլուներ: Ճապոնացիների հրետանային կրակը թուլացավ ըստ յերեվուլթին մեր ամրացիան և մեր հրետանին վոչնչացրել էյին ճապոնական մի քանի մարտկոց:

Յեւ խմբերիալիստական պատերազմին չեմ մասնակցել, բայց նկարագրություններից գիտեմ, թե ուղեմաճակատում ամենալարված մարտերի ժամանակինչ ուժի յեր հասնում կրակը: Ոգոտտուի Ե-ին և հետագա ուրերին մենք արինք այն, ինչ արվում էր այն ժամանակները խիստ ամրացված դիրքերի վրա դրոշելիս և ինչ մտել և պատմության մեջ, վորպես հարձակումից չտեսնված համառությամբ պաշտպանվելու որինակներ:

Գիշերը վրա հասավ: Կոխիլը չեւ դադարում, սակայն ճապոնացիք սկսեցին թուլանալ: Ելի՛ մի ճնշում էլի՛ մի դրոշ: «Ուտա», «Կեցցե՛ մեծ Ստալինը» բաշականչություններով մարտիկները բլուրի թեք լանջերով ձգտում են դեպի վեր: Թշնամին չգիտացավ, բլուրը մերն է: Զառվերնայան (Չանկուֆինը) նորից մեր ձեռքումն և:

Լուսարացին Զառվերնայա բարձունքի վրա ծածանվում էյին կարժիր դրոշները:

Ճապոնացիք կարողացել էյին հիմնադրապես ամրանալ բարձունքի վրա: Նրանք թողին լիակատար պրոֆիլի խորությամբ խրամատներ, հետևակի ազատ տարաններ և բլինդաժներ, վորոնք հիմնադրապես

ամրացել էյին մեր ամրացիայի և հրետանու դորձողություններից: Ճապոնական դիրքերի առջև յերեք-չորս շարք փշալարեր էյին քաշված: Նրանց առաջ փորված էյին հակատանկային փոսեր: Սամուրայների թողած խրամատներում մենք գտանք զանազան մարկայի սպիտակ մի քանի հարյուր դատարկ չիչ:

Ճապոնացիք չեյին ցանկանում հաշտվել բարձունքների կորուստի հետ: Գազան կորած՝ «բանդայ» բաշականչություններով նրանք քարերի միջով մազլցում էյին դեպի բարձունքի գլուխը: Մեր մարտիկները թույլ էյին տալիս, վոր նրանք բալական մոտենան, ապա նետում էյին ձեռքի նռնակներ: Այս ձևով հետ էյին մղվում ճապոնացիների բազմաթիվ հակադրոշները: Գրոհողների մեծամասնությունն սպանվում էր, իսկ վողջ մնացածները հետ էյին դրոշվում դեպի ցած:

Հետագա ուրերին հիմնական կոխները ծավալվեցին բեղիմյաննայա բարձունքի վրա, վորտեղ ճապոնացիք դեռևս դրաված ունեյին մեր տերխոորիայի մի մասը: Աշխատելով ճապոնացիներին դուրս մղել՝ մեր դորամաշերն ակամայից 300-400 մետրի չափ սեպածե մոտն սահմանի այն կողմը, ճապոնական տերիտորիան:

Ճապոնական հրետանին չարունակում էր կրակ թաշալ, աշխատելով վոչնչացնել մեր հրետոթները: Սակայն ճապոնացիների կրակը տառապում էր մեկ «դեֆեկտով» — ուամբերն ընկնում էյին վորտեղ ասես, բայց վո՛չ նպատակակետին: Մեր հրետանին վստահորեն կատարում էր իր խնդիրները՝ վոչնչացնելով թեշնամու հրետոթները: Ոգոտտուի Ց-ին ճապոնական մարտկոցներից մեկը մեր գումարտակի վրա ուժեղ

կրակ բաց արեց արդեւէք հանդիսանալով մեր հար-
ձակմանը: Յերբ մեր հրետանին կրակն ուղղեց այդ
մարտկոցի վրա, մենք մեզ վրա զգացինք մեր հրետա-
նավորների աչխատանքի հաջողակ ալքշունքները:
սկզբում ճաղոնական կրակը թուլացավ, իսկ հետո
դադարեց:

Բեզիմյաննայա բարձունքի համար մղած կռիվները
հարուստ են հայրենասեր մարտիկների հերոսական
արարքների եպիդոդներով: Ուղոստոսի Ծ-ին խիզախ կա-
մավորների մի խումբ հրամանատարութեանից
թուլավութեան խնդրեց՝ վրէժացնել ճաղոնական
յերկու ամրացված կետեր, վրոնք առանձնապէս խան-
դարում էին մեր դործողութեաններին: Գիշերն այդ
խիզախները սողալով մոտեցան ամրացված կետերին.
նրանց տակ Ֆուլաս դըրն և կետերից մեկը պայթեց-
րին, մյուս կետին հարկադրեցին լքել՝ անընդհատ
կրակ տեղալով ամրացուրի վրա, վրոտեղից մինչ այդ
կրակում էր ճաղոնական զնդացիքը:

Մեր ջոկատներից մեկը դադոնաբար մոտենալով
հակառակորդի դիրքերին՝ իր հմուտ կրակով վրէժաց-
րեց ճաղոնական մի դասակ:

Այդ նույն օրը, ուղոստոսի Ծ-ին. հարավային ճակա-
տամասում վրէժացվեց հակառակորդի մոտ յերկու
հետեակ սխալ, վորը Տումեն-Ուլա գետն անցնելով՝
պատրաստվում էր գրոհել մեզ վրա: Վաշտերից մեկը
տեղն ու տեղը վրէժացվեց մեր հրետանու կրակով,
իսկ մյուսն այն ժամանակ, յերբ նահանջում էր՝ գետի
միջով լողալով: Հիանալի էլին դործում մեր սապ-
յորները, վորոնք ճաղոնացիներին կրակի տակ ամրու-
թյուններ էլին սարքում մեր խլած բարձունքների վրա:

Վիթխարի ջանքերով հաղթահարելով տեղի դժու-

րութեաններն ու ճաղոնացիներին պաշտպանութեանը՝
մեր մարտիկները, հրամանատարները և քաղաշխա-
տողները հետեողականորեն կատարում էին խոր-
հրդալին ժողովրդի կամքը, վոր արտահայտել է
ժողովուրդների առաջնորդ քնկեր Ստալինը՝ «Մեր
հաղից վոչ մի վերջով չենք տա վոչ վոքի»:

Մենք չենք ցանկանում վո՛չ կորեական, վո՛չ ման-
չուրական հող, բայց խորհուրդ ենք տալիս ձեզ, պա-
րոն ճաղոնացիներ, ձեռք քաշել մեր բլուրներին, լճե-
րին, վարելահողերին, քաղաքներին տիրելու հուշ-
ոց: Յեթե չեք ցանկանում այդ հարցում կամովին
համոզվել, ապա մենք ձեզ կհամոզենք ուժով, վորքան
եղ զորք հավաքելու լինեք դուք, և ինչպիսի ջանք էլ
պահանջվելու լինի մեզանից: Այսպիսի տրամադրու-
թյուններով էլին համակված բոլորը, ովքեր այդ
օրերին կռվում էին հափշտակչիներին դեմ: Հայրե-
նիքի նկատմամբ ունեցած սիրո մեծ ուժը, խորհրդ-
դային հայրենասիրութեան ջերմ զգացմունքն էլին
գեկափարում այդ որեւի մեր գործողութեանները:
Եւե՛ Ստալինի անունը չորթներին, սոցիալիզմի յերկ-
րի կարմիր դրոշի տակ, մենք կռվի էլինք դեմ ու
հաղթանակում: Մարտական աչխատանքի ծանր պայ-
մաններում մեզ վոքելնորում էր ամբողջ խորհրդային
յերկրի պատրաստակամութեանը՝ ջախջախելու հար-
ձակվողներին:

Անկուսակցական կարմիր բանակայիները և հրա-
մանատարները կռվի օրերին մասնաշարար դիմում-
ներ էլին տալիս՝ իրենց կուսակցութեան ու կոմ-
յերիտիւթեան մեջ ընդունելու համար: «Ցանկանում
ենք կռվի գնալ վորպես Լենինի-Ստալինի կուսակցու-
թեան անդամներ, վորպես լենինյան կոմյերիտիու-

թիւն անդամներ, — հայտարարում ելին նրանք: Կովի մեջ իրենց անձնիւր հերոսութեամբ նրանք ապացուցում ելին իրենց նվիրվածութիւնը Կուսակցութեան դարձին և Կուսակցութեան շարքերում լինելու իրենց ձգտման անկեղծութիւնը:

Այժմ նրանք մտել են մեր Կուսակցական ու կոմյերիտական ընտանիքի մեջ: Կուսակցական ու անկուսակցական բոլեւիկներն ուս-ուսի մարտնչելով՝ բաժանում ելին դժվարութիւնները և լիտապաճ ոտուրայներէն դուրս շարտեցին հայրենի հողից:

Զինադադարի մոմենտին, վոր հայտարարեց սոստոսի 11-ին, խորհրդային տերիտորիայի վրա ալլես վաչ մի ճապոնական զինվոր չկար: Ճապոնացիք ամենապէրջին մոմենտում վորձ արին առաջ շարժվել դեպի մեր տերիտորիան, թաղնվելով Զառկերնայա բլուրի քարերի հետեր: Նրանք ողովեցին նրանով, վոր սխալած զինադադարի հետեանքով մեր կողմից կրակը դադարեցվել էր: Սակայն մեր հրամանատարութեան հաւատառուն դիրքը ճապոնացիներին ստիպեց հարգել կնքված համաձայնութիւնը և հետ քաշվել այն դէմք, վոր նրանք կրակեցնում ելին զինադադարից առաջ:

Այժմ մենք վստահորեն մեր ձեռքումն ենք պահում հետ խլված բռնները, վորոնք վողովված են խորհրդային սահմանների պաշտպանութեան համար ընկած սոցիալիստական հայրենիքի դախնիների արշունով:

ԿԱՌԻՏԱՆ ՍՏԵԺԵՆԿՈ
(«ՊՐԱՎԴԱ», 28 ագոստոսի)

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ

(ԽԱՍՍԱՆ ԼՃԻ ՇՐՋԱՆՈՒՄ ՏԵՂԻ ՌԻՆԵՑԱԾ ՄԱՐ-
ՏԵՐԻ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ՈՐԱԳՐԻՑ)

29-հուլիսի: Գիշեր է: Բոլորը քնած են: Անքապասելի հնչում է մարտական տաղնալը: Արագ հալաքվում ենք նշանակված տեղում: Մեզ տալիս են ռազմական հանդերձանք, սնունդ, այն բոլորը, ինչ տեսրածեւո է յերթի համար: Այդտեղ ել հենց իմանում ենք, վոր ճապոնացիները խախտել են խորհրդային սահմանը:

Ստացա վամփուշներ: Իմացա խեղիրը: Կանչեցի ստորաբաժանումների կոմյերիտական կազմակերպիչներին: Բացատրեցի նրանց իրադարձութիւնը: Համատարած մթութեան մեջ դուրս յենք դալիս, ուղղութիւն վերցնելու դեպի սահմանը: Յեղաձառեք տոթ է, չոդ: Մենք արագ շարժվում ենք առաջ:

1-ոգոստոսի: Պատմական օր է իմ կյանքում: Յերբեք այն չեմ մոռանա: Առաւոտյան ժամը 8-ին մեր շորամալը մարտական առաջադրանք ստացաւ: Գրավել Բեյլիմյանի բարձունքը: Անհնարին է նկարագրել, թե ինչպիսի խանդավառութիւն համակեց մարտիկներին: Բոլորն աշրվում ելին մեկ ցանկութեամբ՝ վորքան կարելի չէ չուտով գրավել բարձունքը և կատարել հրամանը — թշնամիներին հետ քշել խորհրդային հողից:

— Ընկեր կոմյերիտականներ: Մարտի պատրաստ եք, — հարցնում եմ յես: Արամանների խորքից միահամուռ հնչում է պատասխանը — «Պատրաստ ենք»:

Յես դրոհի յեմ նետվում առաջին դասակի հետ,

վորի հրամանատարն է կրտսեր լեյտենանտ Գրի-
գորենը:

— Առ'աջ, — լսվում է հրամանը:

Գրիգորենի հետ միասին վազում ենք առաջ մեր
հետևից սրբնթաց չարժիկն ամբողջ դասակը:
Մեր մոտով, հրացանները ձեռքերին, ափինները հագ-
ցրած, վճռական քայլում են կարմիրբամակայիններ
Միխայլովը, Բելոնոսովը, Ստեպանովը, Գրիգորաչի-
նին և ուրիշները:

Ճապոնացիները նկատեցին մեր շարժումը և
հրետանային ու զնդացրային կրակ բաց արին:
Թշնամու զնդակները խոցեցին մեր հիանալի ընկեր-
ներին մի քանիսին: Այրող ատելութունը դեպի
թշնամին, առաջ էր տանում մեզ, տատնապատում
էր մեր ուժերը: Առջևում դեռն է: Բայց չկան ան-
հաղթահարելի խոչնդոտներ, յերբ մարտի յես գնում
հանուն խորհրդային հայրենիքի:

— Առաջ, — հանուն հայրենիքի, հանուն Ստալինի, —
գոչում եմ յես ամբողջ ձայնով հրամանատարին հետ
միասին: Մարտիկներն արձագանքում են մեր կոչին:
Նետվում ենք դետը: Լողալը դժվար է: Ճապոնացի-
ները կրակում են: Անցկացրինք զենքերը, ուղնեցինք
թույլերին: Բոլորով անցանք դետը: Ահա, վերջա-
պես, բարձունքը: Միավեց կատաղի կռիվ: Ճապո-
նացիները չգիմացան մեր գրոհին: Մենք հարվա-
ծում ենք նրանց, հրացաններից, զնդացիրներից խո-
ցում ենք ափիններով:

2- ոգոստով: Թշնամին բազմիցս անգամ էր
հակադրոհի: Իգուր: Ամեն անգամ Ճապոնացիները
հետ են փախչում, թողնելով իրենց զինվորների
զիւակներ: Ամբողջ ժամանակ մենք գտնվում ենք հա-
կառակորդի ուժեղ կրակի տակ:

Իմ և կուբսանտ Բելոնոսովի միջև տեղի ունեցավ
հետաքրքիր խոսակցություն: Խոսակցության իրա-
դրությունն արտասովոր էր: Տեղի յե ունենում կա-
տաղի հրաձգություն: Հրետանային կրակն ուժեղա-

ցել է: Մենք պահած ենք կրակային դժի վրա:
Բելոնոսովը նշան է բռնում հապոնական սնայպերի
վրա: Հիանալի յերիտասարդ է Բելոնոսովը: Հան-
կարձ նա մոտենում է ինձ և հարցնում:

— Իսկ բոլորդի նիստ կլինի՞ այստեղ: Իմ դի-
մումը՝ կոմյերիամիտության մեջ ընդունվելու մասին,
կքննե՞ք:

Յես նայում եմ նրան, իսկ նրա դեմքն այնքան
համակրելի չէ: Նա Ժպտում է: Սպասում է պատաս-
խանի: Չեմ թագցնի, նա իր հարցով չափազանց հու-
ղեց ինձ:

— Կքննենք, կքննենք ձեր դիմումը, ընկեր Բելո-
նոսով: Դուք արժանի չեք յենինյան կոմյերիամու-
թյան անդամի բարձր կոչմանը, — պատասխանում եմ
յես նրան:

5- Ագաստսի: Աստվոյան խնդիր ստացանք՝
«Ուղտատոսի 6-ին գրավել Ջադղերնայա բարձունքը և
նրան մերձակա վայրերը»: Ահա ամբողջը: Մեզ հա-
մար պարզ է, թե ինչ պետք է անենք:

Մարտից առաջ հենց այդտեղ, խրամատներում,
հրավիրում ենք կոմյերիտական ակտիվի խորհրդակ-
ցություն: Խորհրդակցությանը քննության է առնվում
մեր առջև դրված խնդիրը: Քաղղեկներին մի քանի տե-
ղակալներով հավաքվեցինք միասին-Բրյատկինը, Բա-
լաշովը, Իլյինը, Գաղգալը, յես և ուրիշները: Մենք
վերհիշում ենք հերոսական եպիգրոներ քաղաքացիա-
կան պատերազմի չրջանից, կինոնկարներից և գրե-
քերից:

— «Բալթիկյիներ» և «Մենք կրոնչուտդտից ենք»
կինոնկարները դուք տեսե՞լ եք, — հարցնում եմ յես:

— Ինչպե՞ս չենք տեսել, — ուրախ պատասխանում
են յերիտասարդ քաղաշխատողները:

— Դե վոր այդպես է, — հիշեցնում եմ յես նրանց, —
վերհիշեցե՞ք, թե բոլշևիկ կոմիսարներն ինչպես ելին
իրենց հետևից տանում մասսային և հաղթանակում:
Ուրեմն մենք ել, ձեզ հետ միասին, նմանվենք լավա-

գույն մարդկանց մեր հայրենիքի հերոսներին:

Ամուր սեղմելով միմիանց ձեռքը, մենք բաժանվեցինք, —պետք է պատրաստվել վաղվա հարձակմանը:

6-Ոգոստոսի: Գիշերը գրավում ենք յեման գրու-թյուն: Կարճատև միախնդում մարտիկներին հաղորդում ենք խնդիրը—վոչնչացնել թշնամուն և պրավել բարձունքը: Դրա համար պահանջվում է կազմակերպվածություն, կարգապահություն, համարձակություն, խիզախություն:

—Մենք պատրաստ ենք մարտի գնալու, —խմբով գոչում են մարտիկները: Նրանց բոլորի տրամադրու-թյունը բարձր է:

Սրամատներ ենք փորում, մոտեցնում ենք հանդերձանքը: Ստուգվում են զենքերը:

Հրետանու հրամանատար կոմյերիտական Շիկինը պատրաստում է իր հրանոթը: Լեյտենանտներ ընկ-ընկ. Լիզուներ և Դենիսովը ստուգում են, թե արդյոք ամեն ինչ նախապատրաստված է առաջիկա մարտի համար: Հրահանգիչը, քաղցեկ Գլոդդեյը (այդ ուրը նա հերոսաբար զոհվեց) ստուգում է գրոհի պատրաս-տությունը: Չնայած գիշեր է, սակայն աշխատանքը յետում է: Մեր աչքերը սովոր են մթնոթյանը: Լուս պատրաստվում ենք:

Ժայռի հետևից յերևաց արեգակի սկալարակը: Այն մեզ ներշնչեց կայտառություն ու յետանդ: Մար-տիկներից մեկը քթի տակ մի յերգ սկսեց:

6-Ոգոստոսի: Գրոհից առաջ: Ժամը 14-ն է: Նրա-տած ենք խրամատներում, սպասում ենք հրամանի: Կրկին ու կրկին անդամ ստուգում ենք մեզ, մեր պա-տրաստությունը գրոհի համար:

Բոլորն ապրում են մեկ մտքով—չուտով գնալ մարտի և հաղթել: Վոր հաղթանակը մերը կլինի, այդ մասին մի վայրկյան անգամ չենք տարակուսում: Մենք ղեկանք, վոր կռվում ենք մեր յերջանկություն համար, հայրենիքի համար:

Հասկանում ենք նաև, վոր պատերազմն առանց զոհերի չի լինում:

Ո՞վ գիտե, զնդակը նրան կխնայի արդյոք առա-ջիկա մարտերում:

—Ընկ. Պոգորեկցեյ, պատրաստ եք: Ջրամանր փերցրեք ձեզ հետ, —աչխում ասում է ջոկի հրամանա-տարը:

—Յես պատրաստ եմ: Միայն թե այս սաղա-վարտը... չառ չոյ և դրանով, —պատասխանում է Պո-գորեկցեյը:

Սկավեցին գրույցները: Մենք նրանց վրա տեղա-ցինք սուր խոտեր, կատակներ: Այդտեղ էլ հենց մենք հատուկ արկղիկների մեջ գրեցինք մեր հասցեները: Դա նրա համար եր, վորպեսզի յիտենան, թե ուր հայտնել հարադատներին, յեթե մենք զոհվենք հայրե-նիքի համար մղվող կռվում: Հասցեյի հակառակ յե-րեսի վրա յուրաքանչյուրը գրեց նամակ, իր մտա-ծածին պես արտահայտել յղացմունքները կռվից ա-ռաջ: Յես գրեցի:

«Յեթե յես զոհվեմ, ապա դա իդուր չի լինի: Հա-նուն մեր հայրենիքի կտանք մեր կյանքը: Գիտեմ, վոր հաղթանակը միշտ կլինի մերը, Համ Կ(ր)կ-ինը, մեծ Ստալինինը: Կեցցե՛ մեր հաղթանակը: 6 սպոտ-տուր, 1938 թ. Սադիկին»:

Հավատով լի, մենք գրոհի շարժվեցինք ճապոնա-ցիների կողմից ամրացված բարձունքի վրա:

—Մեր հողն ամբողջապես, մինչև վերջին թիզը պետք է մաքրված լինի թշնամիներից, —անցավ շարքից շարք:

6-Ոգոստոսի: Գրոհի սկիզբը: Ժամը 15-ն է: Հեռ-վում լսվում է մոտորների աղմուկը: Այդ, մեր խոր-հրդային ինքնաթիռներ են գալիս: Աղմուկը գնալով ուժեղանում է: Ավելի ու ավելի յեսն մոտենում... Մեկ, յերկու, յերեք, չորս, տասը... Միանգամից բոլորը դժվար է հաշվել:

Պողպատե թռչուններն արդեն մեր գլխավերևումն են: Նրանց թևերի վրա վառ շողշողում են կարմիր աստղերը: Ինքնաթիռների յերևալն ե՛լ ավելի յե՛ վագեվորում մեզ: Մենք աչքները ուղղել ենք դեպի յերկինքը:

Ինքնաթիռները գալիս են ու գալիս: Արդեն լրավում են մեր կործանիչներից արձակվող առաջին կրակոցները թռնամու դիրքերի վրա: Յերևում են ուժգան կիրները: Հուժկու թևերը տարածած, նրանք թռչում են ամպերի տակով, ինչպես արծաթի յերամներ:

Պայթյուն, մյուսը: Սորհրդային ավիացիան սկսեց աշխատել: Զառոնապարձունքը, վորտեղ գրտնըլում է յին ճապոնացիները, ծածկեց թանձր, սև ծխի ամպերով: Գետինը ցնցվում է ուռմբերի պայթյունից: Թռնամին ստացավ բոտ արժանվույն:

Նոնանետումը դեռ չարունակվում է, իսկ հետևից արդեն աճում է նոր ահեղ աղմուկը: Գալիս են տանկերը: Զրահապատ ցամաքային նավերը մեծ արագությամբ բարձրացան լանջով և մեր կողքով առաջ անցան: Հնչում է բարձրաձայն հրամանը:

—Տանկերի հետևից, մարտիկներ, առաջ: Հանուն կոմունիզմի:

Մի անկնթարթում բոլորը բարձրացան: Փախչող ճապոնացիների ուղղությամբ մենք բաց արինք հրացանային ու զնդաքրային կրակ: Իմ կողքին Գրիգորեն է, մի փոքր առջևում՝ Լիդունը: Յես գոչեցի՝ «Կոմիերիտականներ, առաջ»:

Հետ եմ նայում: Յես մնացողներ չկան: Կոմիերիտականները մի՞թե կարող են յետ մնալ: Զառոնապարձունքը ավելի ու ավելի յե մոտենում: Թռնամին համառորեն դեմադրում է, փորձում է իր կրակով կանգնեցնել մեզ: Եարունակում ենք հարձակվել, առաջ շարժվելով նոր չլթայով: Ահա մի փոս:

Պառկում ենք նրա մեջ: Ամբողջ վաշտը համալրված է: Հրամանատարներն առջևումն են:

—Վաղերով առաջ, հնչում է նոր հրամանը:

Մոդեռն ու վաղելով, ուղավելով ամենափոքր ջողակումներից, առաջ ենք շարժվում դեպի բարձունքը: Անընդհատ կապ եմ պահում մարտական հրամանատար Գրիգորեի հետ: Առաջին անգամ չե, վոր մենք միասին գրոհի յենք դնում: Այժմ մենք վաշտի առջևումն ենք: Զեռքներին մեջ ամուր բռնել ենք նազաններն ու նոնակները: Անսպասելի, կոմիերիտական Սմիրնովի ձեռքից ընկավ կարմիր դրոշը, վոր մենք տանում ենք բարձունքի վրա ամրացնելու համար: Դրոշը բարձրացրեց մեկ ուրիշ մարտիկ: Նորից վաղում ենք առաջ, ուժեղ կրակի տակ: Մի փոքր փոս: Վաշտը պառկում է:

Յես գտա Սմիրնովին: Նա կապում էր իր վերքը: Հարցնում եմ՝ ի՞նչպես ես կամրող ես դալ կովի:

—Ի հարկե կարող եմ և կլամ:

Այդ մեր վերջին կանգառն էր: Վրա հասավ դիչերը՝ մուլթ, անասող: Մի քանի ընկերներ վիրավորված են, վան սպանվածներ: Մեր ցատումը, հաղթանակի հավատը, զնալով աճում է:

Ընկերներ, վերջին գրոհի: Կտրատել լարափակոցները, ամբողջ ձայնով դոչում է կրտսեր լեյտենանտ Գրիգորեն: Հուժկու ուռան տարածվում է լանջով: Մկրատներով, բահերով կտրատում, պայթեցնում ենք լարափակոցը: Հրացանի կոթերով, ավիներով ջարդում ենք լարափակոցների փշերը: Արագ կերպով ճանապարհ ենք բաց անում: Հասնում ենք Զառոնապարձունքի գագաթին: Մեր ավիացիայի ուռմբերից պատահաբար կենդանի մնացած ճապոնացիներին վորնչացնում ենք ավիներով, նոնակներով:

Թող թռնամին գիտենա խորհրդային ժողովրդի ցամառ ուժը: Բարձունքի վրա փողփողում է կարմիր դրոշը: Այն ծակոտում են զնդակները, նոնակի բեկորները: Բայց մարտերի միջով անցկացված, նա հրապարտ ծածանվում է բարձունքի գագաթին: Մենք հաղթել ենք:

Ամբողջ գիշերը շարունակվում է հրաձգությունը: Կրակում են հրետանին, զնդացիները, հրացանները: Պայթում են նոնակները: Մենք դուրս ենք մղում թրշնամու վերջին մնացորդներին: Արհապային հայր մաքրված է հախշտակիչներէց: Ձերմորեն շորհալորում ենք միմիանց՝ հաղթանակի առթիւ: Լիակատար, ընդհանուր հրձիւնք է տիրում:

7-Ոգոստոսի: Բարձունքը մերն է: Բայց կռիւրդեռ չի վերջացել: Նորից վրա յետ հասնում գիշերը: Ճապոնացիները կարծում են, թե մենք քնած ենք: Վռչ, մենք պատկած ենք անաշտօր զծի վրա, պատրաստ մարտական իրադրութեան բոլոր անակնկալներին:

Լսվում է խշուկ: Մեր գեաքը զոչում է՝ ո՞վ է դալիս: Լուսթյուն: Այդ մի խումբ ճապոնացիներ էլին: Ոգովելով գիշերվա մթությունից, նրանք համարձակվել էլին մոտենալ: Լսեց հրամանը՝ ի՛նչ են: Թշնամիների համար մահացու ձայնով խոսեցին մեր զնդացիները, հրացանները, նոնակները:

Հանկարծ թևում լսեց մեր զնդացիները: Մոցեսով, կրտսեր դասհրամ կատանի հետ գնում եմ աշտեղ: Կատանը զնդացիների մոտ պատկում է իրրե անաշին համար, յետ իրրե յերկրորդ: Գնդացիները նորից սկսեց արձիւն տեղով ճապոնացիների զլիին: Նրանք յետ են փախչում: Շատերն ընկնում են, մեր զնդակներով խոցված: Հանկարծ կատանը բռնեց իմ ձեռքը:

—Ի՞նչ պատահեց քեզ, — հարցնում եմ:

—Վատքս վիրավորվեց, Մադիլին, — պատասխանում է նա:

Ախտոս է տղան: Բայց ի՞նչ անել: Նրան քաշ եմ տալիս ամէլի հուսալի տեղ:

Այդ գիշերը մենք գլխադրեցինք թշնամու մի քանի գրոհների: Բոլոր գրոհները հետ մղվեցին:

9-Ոգոստոսի: Յերրորդ օրն է, փոքր գանձում ենք Չաոյերնայա բարձունքի վրա: Դաժան դաս ստանալով, ճապոնացիները փախենում են մոտենալ մեզ:

Նրանք զործում են անանձին խմբերով: Թեից ճապոնացիներին մի խումբ մտել է մեր թիկունքը: Մեր 15 մարտիկներ, կրտսեր դասհրամ Յեզորովի հրամանատարութեամբ, զնացին վոչնչացնելու թշնամուն: Մոտեցան: Կրակ բաց արին: Յեզորովը շափաղանց շեշտակի նոնակներ է նետում, — նրանցից յուրաքանչյուրը զիպչում է ճիշտ նպատակին: Յետ գործում եմ փորպես զնդացիների յերկրորդ համար: Հանկարծ դրժբախտութեան պատահեց: Վերջացավ զնդացիների պատանի միջի ջուրը: Լցնում ենք ջրամաններում յեղած ջրի վերջին մնացորդները: Կրակը շարունակվում է: Մեկ ժամից հետո թշնամին լիովին վոչնչացված էր:

Ահա արդեն յերեք օր է, ինչ յետ չեմ տեսել Գրիգորին: Այդ ամբողջ ժամանակ յետ այլ ստորաբաժանումների հետ ելի: Գրիգորները շափաղանց լավ, համեստ մարտական ընկեր է: Մենք խիստ մտերմացել էլինք: Յերբ մի փոքր լուսթյուն տիրեց, յետ զնացի փորսներու Գրիգորներին: Հարցնում եմ, մարտիկները լսում են: Յետ հասկացա — ինչ փոքր բան է պատահել: Վերջապես մարտիկները միմիանց յերես նայելով, ասացին:

—Այսօր անավոյալան Գրիգորներ սպանվեց:

Այլևս վոչինչ չլսեցի: Գիտե՞լի, փոքր ընկերս մեռել է հերոսի մահով, ալլապես չեր եր կարող լիներ:

Ինձ պատմում են: Կանչում է հրամանատարը:

—Դուք, Մադիլին նշանակված եք զորամասի կոմիսար: Կոմիսար Բելոուստսկոն վիրավորված է:

Այսպես յետ Չաոյերնայա բարձունքի վրա դարձու մեր զորամասի կոմիսարը: Այսօր նորից թեժ օր է: Ճապոնական նոր զորամասեր սողում են գեպի բարձունքը: Մենք խիստ ենք նրանց լավ ու շեշտակի: Արդեն հետ ենք մղել մի քանի գրոհ:

Թշնամին վոչնչացված է: Նա քչված է սահմանի դիմաց այն կողմ:

Արդեն մի քանի օր է, ինչ գտնվում եմ հիվանդա-

Պոքոմ: Ծուռով դուրս կգրվեմ ու կգնամ իմ մարտական ընկերների մոտ: Այժմ գիշեր ե: Վերափորնեք ը քնած են: Լուռ ե: Հետաքրքիր ե, թե այս բոպեյիս ի՞նչ ե կատարվում սահմանի վրա: Ինչպիսի հիանալի մարդիկ, ընկերներ, մարտիկներ ունենք մենք:

Քաղաքի տեղակալ ԳՅՈՐԳԻ ՍԱԶԻԳԻՆ

(«Պրավդա» թերթից, 1-սեպտեմբերի, 1938 թ.):

ԿՈՄՈՒՆԻՍՏՆԵՐԻ ԱՎԱՆԳԱՐԴԱՅԻՆ ԴԵՐԸ ՄԱՐՏՈՒՄ

Դիշեր եր—մութ, սև գիշեր: Սասան լճի կողմից խոնավութուն եր փչում: Մեր ականջներին դեռ լըսվում եր հրետանային համադարկերի զզրոյունն ու արկերի սուլոցը: Հեռվում, ինչ վոր տեղ, բլրակի վրա լսվում են հաս ու կենտ կրակոցներ, յերբեմն կարճ հերթերով ճարձատում ե գնդացիքը:

Բարձունքի ստորոտում, թիումների մեջ սերտ խումբ կազմած հալաքիկ են մարդիկ: Նրանք լիակատար սպառազինված են—հրացաններով, գնդացիքներով, գոտիատեղերից կախված են նռնակները: Դրանք № հրաձիգ գնդի կոմունիստներն են, վոր կրավի դաշտի դանդաղ ծալերից յեկել են կուսակցական ժողովի: Առջևում ե կողքերից կանգնած են կարմիր բանակային դետերն ու պահակները: Նրանք գունդը պաշտպանում են թշամու. անսպասելի հարձակումից:

Գունդն արդեն մի քանի ուր ե ինչ գտնվում ե կռիվների կենտրոնում: Մըրնթաց հակադրոհներով նա հետ ե մղում ճապոնական հախչողակիշներին, վորոնք վորձում եյին իրենց հրետանային ու գնդացիային կրակի բողբոլման տակ շարժվել դեպի խորքը:

Գնդի կուսակցական բյուրոյի պատասխանատու քարտուղար լեյտենանտ Իվան Մաչլյակը բաց արեց կուսակցական ժողովը: Բարձրաձայն խոսելու սովոր մարդիկ այս անգամ զգուշութունից խոսում եյին կրածաշն, համարյա չչուկով: Թշնամին գտնվում եր

ընդամենը մի քանի հարյուր մետր հեռու: Նա կարող էր հրետանային ու զնգացրալին կրակ բաց անել կուսակցական ժողովի վրա:

Հակիրճ զեկուցումով հանդես յեկավ գնդի կոմիտարենկ. Բոնդարենկոն: Նա խոսեց անցած կռիվների արդյունքների և Ձաղկերնայա բարձունքի առաջիկա փճոական գրոհի խնդիրների մասին: Նա խոսում էր հայրենիքի համար կռիվ մարտիկների խիզախության ու արիության մասին, այն մասին, վոր կռիվում կոմունիստները ցույց տվեցին իրենց ամփոփարդալին զերբ:

Բոնդարենկոն կոչ էր անում կոմունիստներին՝ հետագայում ես իրենց անձնական որինակով առաջ տանել մարտիկներին, վորպեսզի քիչ արյամբ ջախջախել թշնամուն և խորհրդային տերիտորիան մաքրել բանդիտներից: Այդ ճառն արտասանեց համարյա չլուկով, բայց այն հասավ յուրաքանչյուր կոմունիստի սրտին: Ծառ բալչեիկներ հանդես յեկան կուսակցական ժողովում: Նրանք խոսում էին մարտիկների արիության մասին և նրանց անունից հավաստիացնում կուսակցական կազմակերպությանը, վոր բարձունքի առաջիկա գրոհի ժամանակ վոչ մի կարմիր բանակային չի գողա, վոր բարձունքը կվերադարձնի խորհրդային ժողովրդին: Կոմունիստ—լեյտենանտ Լադարեր հակիրճ ճառով զիմեց կոմիտարեն:

—Ինձ վերափորեցին, բայց յես ի վիճակի յեմ չարժվելու, հրամաններ տալու, կրակելու: Յանկանում եմ գնալ կռիվ: Ընկեր կոմիտար, թույլ տվեք մասնակցել բարձունքի գրոհին:

Բոնդարենկոն նայեց յերիտասարդ կոմունիստին և կարճ պատասխանեց.

—Լավ, թույլատրում եմ:

Կոմիտարի ղեկուցման առթիվ միաձայն վորոշում ընդունվեց:

—Գնդի կուսակցական կազմակերպության պատվի գործը համարել հրամանատարություն հրամանի կա-

տարումը: Բարձունքը վերցնել: Յուրաքանչյուր կոմունիստ պետք է իր ստորաբաժանման մարտիկներին պատմի կուսակցական ժողովի վորոշման մասին:

Ժողովը վերջացավ: Գիշերվա քողի տակ կոմունիստներն անաղմուկ ցրվեցին:

...Գրոհից առաջ վաշտերում տեղի էլին ունենում արտասովոր ժողովներ: Քողարկվելով թփուտների մեջ, կամ բլրակների ստորոտներում, կոմյերիտականները մարտիկներին ընդունում էին իրենց չարքերը: Թղթի փոքրիկ կտորների վրա գրված էին հայրենասերների դիմումները:

Ահա, քննության և առնվում կրտսեր հրամանատար Կարպովի թեկնածությունը:

—Ո՞վքեր են ուզում արտահայտվել:

—Կարպովին ճանաչում ենք, մեր լավագույն սնալպերն է: Յերեկ կռիվում իրեն ցույց տվեց վորպես խիզախ հայրենասեր: Ընդունել—միաձայն հայտարարեցին կոմյերիտական մարտիկները:

Կարպովին միաձայն ընդունեցին կոմյերիտական մեջ: Այդ գիշեր, ժողովից հետո, պազտադողի վաշտին մոտեցան թշնամու մի քանի սնալպերներ: Կարպովը, վոր յերկու ժամ առաջ ընդունվել էր կոմյերիտականության մեջ, նկատեց ճապոնական սնալպերներին: Նա անաղմուկ գրավեց հարձար զիբք և շեշտակի կրակոցներով վոշնչացրեց թշնամիներին: Կարպովն ալգպես նշեց իր ընդունելությունը կոմյերիտականության մեջ:

Այն վաշտը, վորի բաղդեկն է ընկ. Ռյաբովը, բարձունքի գրոհի մոմենտին դարձավ ամբողջապես կոմյերիտական: Մարտիկների մոտավորապես յերրորդ մասը զիմում տվեց կուսակցության մեջ ընդունվելու մասին:

Այսպե յեյտենանտ խլոպիկը զիմումը տալով ասաց.

—Ուզում եմ կռիվ գնալ վորպես կոմունիստ: Ի՞նչպես անեմ յերաչխալորություններս հարցը:

Բաղդեկը պատասխանեց.

Թշնամուն կջախճախենք, յերաշխափարություններ կլինեն:

Այդ գիշեր անկուսակցական մարտիկներն առում էին կոմունիստներին:

—Յեթե հարկ լինի մեռնել հայրենիքի համար, կմեռնենք փորպես կոմունիստներ ու կոմյերխականներ:

Միաժամանակ, կուսակցութեան մեջ ընդունելու մասին դիմումներ էին տվել ջոկի հրամանատար Կալինցեվը, դասակի կրտսեր հրամանատար Ժուրավյովը, մարտիկներ Սորոկինը, Շչերբակովը, Կոչնեվը, Գրիչինը: Դիմումներն ընդունեց վաչտի քաղցեկ Կատկովը:

Գիշերը և հաջորդ առափոտն անցավ հակառակորդի հետ կարմիր բանակային գետքերի հրաձգութեամբ: Յերեկոյան դեմ, մարտիկները հրաման ստացան:

—Շարժվել դեպի յեղման գրությունը, նախապատրաստվելով գրոհի համար և գրավել Զատերնայա բարձունքը:

Դժվար է գրել առանձին հերոսների մասին, յերբ հերոսներ էին տառացիորեն բոլոր մարտիկները: Նույնիսկ այն մարդիկ, փորոնք ըստ իրենց մասնագիտութեան չպետք է գտնվեին կրակային գծում, ամեն կերպ աշխատում էին մասնակցել կռիվներին:

Դերձակ Մեչչանկինը յերկար ժամանակ աշխատում էր գնդի արհեստանոցում: Յերբ դունդը դուրս յեկավ կրակային գիծը, Մեչչանկինը թողեց արհեստանոցը և գնաց կռիվ: Գրոհի ժամանակ նա ցույց տվեց, փոր աշխատանքից ազատ ժամերին իզուր չէր ուսումնասիրել գնդացիները: Մեչչանկինը վերցրեց գնդացիներ վերավոր մարտիկի ձեռքից և լեյտենանտ Կոկորեկի ցուցումով փոխնացրեց ճապոնական յերեք գնդացորդների:

Ճանապարհին հանդիպում էին մեր հրետանու արիների պայթյունից առաջացած փոսեր: Հրետանին

ցերեկը ավերում ու փոխնացնում էր հակառակորդի մարտկոցներն ու գնդացրային բները: Կարմիր բանակայինները քողարկվում էին այդ փոսերի մեջ և բնական քողարկումից կործանիչ կրակ էին բաց առնում բանդիտների վրա: Ապա նորից դուրս էին վազում և նետվում առաջ: Վոչ մի ուժ չի միճակի չէր հետ պահելու մարտիկներին: Բարձունքի լանջին լքսվում էին բացականջություններ՝ «Հանուն բնիկեք Ստալինի: Հանուն Ստալինյան Սահմանադրութեան: Հանուն խորհրդային հայրենիքի, հանուն կոմունիզմի—առաջ»:

Լողունդներ էին արձակում հրամանատարները, կոմիսարները, քաղցեկներն ու շարքային մարտիկները: Լողունդները մարդկանց փառքի էին հանում գրոհելու բարձունքի վրա, նրանք կոչ էին անում սխաղործութեան, հերոսութեան հանուն խորհրդային ժողովրդի պատվի, կոչ էին անում ջախջախել նեղ թշնամուն:

Գնդի կուսակցական բյուրոյի պատասխանատու քարտուղար Իվան Մաչլյակը փոխարինեց վաչտի սպանված հրամանատարին և բարձունքի պիտկ լանջով առաջ տարավ մարտիկներին: Այդ ժամանակ նա խմացավ, փոր վիրավորվել և գումարտակի հրամանատար Ռոդակը: Մաչլյակն ընդունեց գումարտակի հրամանատարությունը:

Բարձունքն արդեն բոլորովին մոտ էր: Մաչլյակը մարտիկներին կոչեց կատաղի սպիկային հարվածի:

—Հանուն բնիկեք Ստալինի, իմ հետեից սպիկա—մարտի, ուռա:

Չախից ու աջից թնդում էին մարտի կոչաք բացականջությունները: Մարտիկները փոթորեկի պես նետվեցին բարձունքի վրա: Ճապոնացիները չդիմացան սրբութեան հարվածին: Նրանք գլորվեցին բարձրունքի հակառակ լանջով, հետապնդվելով կարմիր բանակայինների կողմից: Մաչլյակը ցուտեց

բառը ձևերի վրա, ամբողջ հասակով կանգնած բա-
ցաբեկն չեց .

— Կեց' ցե ընկեր Ստալինը :

— Կեց' ցե ընկեր Վորոշիլովը :

Հաղթանակների վորոտնդոստ «ուռան» թնդում եր
Ջառգերնայա բարձունքի գագաթին :

Ամբողջ գունդը համարյա միաժամանակ զբաղեց
բարձունքը : Միայն վիրավոր մարտիկներն էյին շա-
բունակում մոտենալ գագաթին : Ջառգերնայան հեռ
էր վերցված, բայց կոխվր դեռ չէր վերջացել : Թեև
բում, վորոշ տեղեր թիկունքում ամբացված բներում
դեռ նստած էյին թշնամու ղինսրներ : Նրանք կրակ
քաջ արին բարձունքի վրա : Կարմիրբանակայինները
նոնակները ձեռքներին սողեսող մոտենում էյին հա-
կառակորդի բետոնապատ բներին, պայթեցնում էյին
դրանք, ողը թոցնում թշնամու մնացորդները : Մարտի
այդ վերջին րոպեյին վիրավորվեցին Մաշկակը և
դնդի մարտական հրամանատար րուշիկ Սոլյանիլը :

Այդ րերին և դիչերներին կովի դաշտերում վոր-
պես անխախտ սրենք, գործում էյին ընկեր Ստալինի
ախ խոսքերը, վոր խորհրդային ժողովրդին ուրիշի
հողը հարկավոր չե, բայց իր հողից ել վոչ մի վերչոկ
նա յերբեք չի տտ վոչ վոքի :

Ինչպես արտադրության մեջ, բանակում, ևս կո-
մունիստի աժանդարդային դերը վճռական պայման և
մաքտական իրադրության մեջ հաջողություն ունենա-
լու համար : Խոսան լճի մոտ Ձճ ղնդի կուսակցական

կազմակերպությունն ամբողջապես և նրա անդամե-
րից ու թեկնածուներից յուրաքանչյուր առանձին,
գտնվեցին իրենց կոչման բարձրության վրա յեղան
կարմիրբանակային մասսայի իսկական կազմակերպիչ-
ներ ու վոգեչնչողներ :

Ֆ. Վ. Ի. Ռ. Գ. Բ. Ա. Գ. Ո. Վ.

(«ՊՐԱՎԴԱ» քերթից, 25- ոգոստոսի, 1938 ք.)

ՍՏԱԼԻՆՅԱՆ ՍԱՆԵՐ

Այժմ, յերբ հիվանդանոցում պարկած յես հիշո-
ղությանս մեջ վերականգնում եմ խոսան ընդ մոտ
տեղի ունեցած կռիւի եպիպոլները, միտքն ակամայից
ուղղվում է դեպի քաղաքացիական պատերազմը: Խոր-
հրդային յերկրի յերիտասարդներից ով չի ախտոսա-
ցել այն բանի համար, վոր իրեն բախտ չի վիճակվել
մասնակցելու սպիտակ գվարդիականութեան դեմ մըղ-
ված կռիւներին: Մենք կյանք ենք մտել, մեր սրտե-
րում իրեն դրոշ տանելով քաղաքացիական պատերազ-
մի առասպելական հերոսների լուսավոր պատկերները:
Պատան ընդ մոտ տեղի ունեցած կռիւները ցույց
տվեցին, վոր մեր յերիտասարդութունն արժանի չե-
ր հերոս հայրերին, վոր կարմիր բանակի սրբազան
յերբեք չխուճացող արագիցիաներ վորոնք ծնվել
են քաղաքացիական պատերազմի կրակի ու փոթորիկի
մեջ, անխախտ են ու կենդանի:

Այսպէս լեյտենանտ ընկ. Սկրիպչենկոն ամբողջ
ժամանակ առջևումն էր: Նա մի քանի մարտիկների
հետ միասին առաջինը նետովեց ճապոնացիների խրա-
մատներէ վրա, նոնակներով ուժեղացնելով դրանք:
Անողորմարար դէն չպրտելով ճանապարհից թշնամի-
ներին, Սկրիպչենկոն իր վաշտը տանում էր առաջ
ու առաջ: Վոչ մի բան չէր կարող ընկճել նրա հաղ-
թանակի կամքը—վոչ վերքերը, վոչ հակառակորդի
կատաղի կրակը: Թշնամու զնդակը կտրեց հայրենիքի
այդ հավատարիմ զավակի, անվահեր բուռնիկի

կյանքն այն մոմենտին, յերբ նա նետովում էր վերջին,
հաղթական դրոշի:

Կոմյերիտական ընկ. Գլասովը, վորը քաղղեկի
տեղակալ էր, կռիւի սրերին կատարում էր 5-րդ վաշ-
տի քաղաքական ղեկավարի պարտականութիւնները:
Նա կռվում էր վորպէս իսկական բուլշեիկ, ստալին-
յան: Գլասովին անգույ կերպով վողեշնում էր մար-
տիկներին թե խոքով և թե գործով, ցույց տալով
զինվորական արիւթեան հիմնալի որինսով: Զառկեր-
նայա բարձունքի մատուցների վրա վերալորվեց
վաշտի հրամանատար ընկ. Սիմակովը: Կռիւ յեռուն
պահին վաշտը մնաց առանց հրամանատարի: Բայց
այնտեղ էր կոմյերիտական Գլասովը: Նա իր
ձեռքը վերցրեց հրամանատարութիւնը և հմտորեն
դրոշի տարավ վաշտը: Նրա հրամանատարութեամբ
5-րդ վաշտն առաջինների թվում հասավ Զառկերնա-
յա բարձունքի գագաթին:

Խորհրդային յերիտասարդութունը, վորը լի յե
ստեղծութեամբ զեպի հայրենիքի և կուսակցութեան
թշնամիները, մարտում չզիտե վոչ ահ, վոչ տարա-
կույս: Նա կռվում է կատարյալ արիւթեամբ,
թշնամու դիմին տեղալով մեր տեխնիկայի ամբողջ
հզօրութիւնը, այդ տեխնիկան ոգտագործելով լի-
վին, մինչե վերջ:

5-րդ վաշտի կոմյերիտ-կազմակերպիչ ընկ. Զա-
խարովը կռիւի ժամանակ, զնդակների սուղոցի և
արկերի վորոտի տակ, սառնարշուն կերպով ու խե-
լացի կառավարում իր ջոկը, հաշվի առնելով ամեն
բան, ոգտագործելով ամեն մի հնարավորութիւն իր
կրակն ել՝ ավելի կործանիչ զարձնելու համար: Ընկ.
Զախարովը զնդացիքը կրակում էր անվերպ, վոչքե-
նացնելով հակառակորդի կրակային կետերը: Գրոհի
ժամանակ Զախարովը վազում էր իր ջոկի առջեւ,
նոնակներ տեղալով ճապոնացիների վրա:

Ոգոտոտի 7-ին, յերբ մենք արդեն գտնվում ե-

բայր ուժերն ու մաքրը նվիրում եր Լենինի—Ստա-
լինի գործի համար մղվող պայքարին։ Մեզանից,
կուսակցական բյուրոյի անդամներից յուրաքանչյուրը
հիշում եր, թե ինչպես յերեկ բարձունքի դրոշի
ժամանակ կուրտանների գնդացրային զասակը Գլո-
տովի հրամանատարությամբ նետվեց առաջ, նոնակ-
ներ տեղալով ճապոնացիներին դիմին։

Կուսակցական բյուրոն վորոշեց ընկ. Գլոտովին
ընդունել Համ Կ(բ)Կ շարքերը։

Բայց Գլոտովին վիճակված չեր ներկա գտնվել
կուսակցական ժողովին, վորը նրան պետք է ընդու-
ներ կուսակցության մեջ։ Ոգոտտոսի Գ-ին Զաոգեր-
նայա բարձունքի համար մղվող կռիվներում նա գոհ-
վեց խիզախի մահով։

Ինչպես միշտ, այդ որն էլ Գլոտովը գնում եր իր
զասակի առջևից, վորը սրընթաց հարձակումներ եր
գործում թշնամու գիրքերի վրա, գնդացրային ու
հրացանային կրակի տարափ տեղալով ճապոնացիներին
վրա։ Մեր մարտիկներն անընդհատ շարժվում էին
առաջ ու ստաջ։ Մինչև բարձունքը մնում եր բոլո-
րովին քիչ տարածություն — տասնյակ մետրեր։ Յե՛վ
այդտեղ, ճապոնական գնդակը խոցեց Գլոտովին։ Նա
մեռավ, մտածելով հաղթանակի մասին։ Նրա վերջին
խոսքերն էին։

—Առ'աջ, հանուն Զաոգերնայայի։

Այսպես են մեռնում բոլշևիկները։ Այսպես էլին
մեռնում քաղաքացիական պատերազմի հերոսները։

Անվահներ ու հերոս խորհրդային յերխառարդու-

թյունը գիտե կռվել նույնպես հաղթականորեն ինչպես
կռվում էին նրա հայրերը։ Մենք հաղթել ենք,
հաղթում ենք ու միշտ կհաղթենք ամեն մի գոտե-
մարտում, կհաղթենք ամեն մի թշնամու, վորը
կհամարձակվի ձեռք բարձրացնել մեր հարազատ
յերկրի վրա։

Պրիմորյեյի 1-ին բանակի № 46-ի կուսակցա-
կան բյուրոյի քարտուղար՝ ԻՎԱՆ ՄԱՇԼՅԱԿ
(«Կրասնայա դվեզդա», 8-սեպտեմբերի, 1938 թ.)

ՄԱՐՏԱԿԱՆ ԵՊԻՋՈՂՆԵՐ

(Հեռավոր արևելյան կարմրադրոշ մակառի ճգնաժամի կարմիր բանակային «Նա զաշխուռս ոռոգին» թերթից)

Հեռավոր արևելյան կարմրադրոշ ճակատի մարտիկների առատակալական խիզախության, մայր հայրենիքին նրանց անձնագրհ նվիրվածության, խորհրդային զենքի ուժի ու փառքի մասին և պատմում այդ մարտական կարմիր բանակային թերթի յուրաքանչյուր համարը.

«Այդ սրերին,—գրում է թերթն ոպոստոսի 7-ի համարում,— Չառգերնայա բարձունքի մոտի մարտական դաշտերում կարմիր Բանակի մարտիկները, հրամանատարներն ու քաղաքատառուները ցույց ելին տալիս հերոսության, խիզախության, արիության ու քաջության որինակներ՝ թշնամու դեմ մղվող պայքարում: Խորհրդային հայրենիքի համար, սոցիալիստական սահմանների անձեռնմխելության համար նրանք կռվում են արծիվների պես: Խորհրդային հայրենասերները անվեհեր պրոհների, սվինամարտերի յեն դեում մեծ Ստալինի անուշով: Այդ թանկագին անուշը մեր մարտիկներին պիտի լանջերով ու ժայգերի միջով անվեհեր ու անհղ զրոհի յե տանում թշնամու դիրքերի վրա»:

Թերթը յուրաքանչյուր համարում տպագրում էր Խասան լճի շրջանի առաջավոր զինվորից ստացված նամակներ: Թերթի եջերում շողշողում են այսպիսի վերնագրեր՝ «Հրամանատար Ուխովիկը վոջնացրեց հաղթական մի մարտից և յերկու փաշտ դորք», «15 կարմիր բանակայիններ վոջնացրին 50 ճապոնացու», «Հակառակորդը մեծ կորուստ էր կրում...»:

Չի կարելի առանց հուզմունքի կարգալ այն մասին, թե ինչպես էր կռվում հերոս սահմանապահ Ալեքսանդր Տարատովին: Կոմյերիստիկության անդամ, հայրենիքի հավատարիմ դավակ Տարատովինը ճապոնացիների դեմ մղվող կռվում ցուցաբերեց բացառիկ անվեհերություն և արիություն: Յերբ ճապոնացիների վոհմակը ներխուժեց խորհրդային սահմանը, Ալեքսանդր Տարատովինը չեչտակի կրակ բաց արեց նրանց վրա:

Ահա թե «Նա զաշխուռս ոռոգին» թերթն ինչպես է նկարագրում անվեհեր զնդացրորդի սխրագործությունը:

«Գնդակներից վոջ մեկն իդուր չեր կորչում, նրանք թուրքը հեծում ելին ատելի ճապոնացիներին: Տարատովինը բարձունքի լանջը ծածկեց թշնամիների դիմակներով, հստիչտակիչներին) դուրս վոնդելով խորհրդային հողից: Ճապոնացիները սողացին մոտիկ և խիզախ զնդացրորդը վիրավորվեց թշնամու զնդակից: Բայց նա չհեռացավ կալի դաշտից և շարունակում էր անընդհատ, բռնաջող կրակը: Հանդիստ և իր ուժերի նկատմամբ վստահ, նա առաց բնկերներին.

—Նայեցեք, յես կկրակեմ ճապոնացիներին մոտքերին, բայց կիտեմ ուղիղ դուռներին:

Յեվ խոկապես, այդպես էլ էր: Բարձունքի մատույցները ծածկված ելին դիմակներով, իսկ թշնամիներն անընդհատ սողում ելին ու սողում:

Տարատուփները գնդացրի նշանոցն ուղղեց հարձակ-
վողների ծնկներին: Հափշտակիչները բանդան
փրկվելով կրակից, կռանում էր, իսկ Տարատու-
փինի գնդակները խոցում էին նրանց գլուխնե-
րը...:

Կատաղած ճապոնացիները նկատելով հաստո-
ցափոր գնդացիքը, սկսեցին ձեռքի նռնակներ
նետել նրա վրա: Բայց գնդացիքը վորոշ ժամա-
նակ դեռ չէր լուծ: Տարատուփները պատասխա-
նում էր սեղատարափ կրակով:

Թշնամու նռնակի բեկորը յերկրորդ անգամ
ծանր վիրավորեց գնդացրորդին և վորոշ ժա-
մանակ հերոսը գտնվում էր անզգա վիճակում:
Բայց խիզախ սիրտը լցված է արյունով՝ մինչև
վերջ ջանքատեղ թշնամուն, և պանծալի սահմա-
նապահը կամքի անասելի լարումով նորից հա-
վաքում է ուժերն ու դաժան կրակ տեղում
ճապոնացիների վրա:

Գազազած բանդիաները խիզախ գնդացրորդի
վրա նետեցին յերկու ումբ:

Պայթյունը Տարատուփինն և նրա գնդացիքը
չարտեց մի կողմի վրա... Սահմանապահները
միշտ իրենց սրտերում կպահեն անվահներ գնդաց-
րորդ Արեքսանդր Տարատուփինի հերոսական պատ-
կերը: Նրանք միշտ նրա որինակով անողորմաբար
կջախջախեն թշնամիներին»:

Առաջափոր դիրքերում վոշ մի րոպե չէր ընդհա-
տվում կռուակցական և կոմյերիտական աշխատանքը:
Կոմի դաշտում անկուսակցական մարտիկները դիմում
էին տալիս կուսակցության և կոմյերիտմիության
մեջ ընդունվելու մասին: Արթուր էլ հենց, մարտա-
կան իրադրության մեջ, տեղի յեր ունենում այդ
դիմումների քննարկումը:

«Կոմյերիտական ժողովը կրակային դիրքերում

յեռանդուն դործում էր, — պատմում է թերթի կալի-
գրիչներից մեկի մասին: — Քննության և ամսվում հեր-
թական դիմումը՝ կոմյերիտմիության մեջ ընդունվելու
մասին: Հանկարծ հնչում է մարտկոցային հրամանա-
տարի հրամանը՝ «մարտի», և ժողովը ժամանակա-
վորապես ընդհատվում է, վորպեղի շնչատկի, վորնե-
չացնող կրակ բաց անի թշնամու վրա: Մի քանի
համադարկից հետո, ժողովը չարունակվում է»:

«Մարտերում աճում են կուսակցության շարքե-
րը», դրում է թերթը: Նա հազորդում է, վոր այն
գործաժառում, վորի կոմիտարն է ընկ. Լեբեդեվը,
միայն չորս օրվա ընթացքում մարտիկներից ու հրա-
մանատարներից ստացվեց 60 դիմում, վորոնցով
նրանք ինդրում էին իրենց ընդունել կուսակցության
մեջ: Այն վաշտը, վորի հրամանատարն էր ավագ լեյ-
տենանտ Սորոպինը, ճապոնացիների դեմ մղված
կռիվների ընթացքում ամբողջապես զարձախ կուսակ-
ցական կոմյերիտական:

Կոմունիստներն ու կոմյերիտականները միշտ ա-
ռաջին շարքերումն էին: Նրանք առաջինն էին մար-
տի նետվում, իրենց հետևից տանելով մնացած կար-
միր բանակայիններին: Թղթակցությաններից մեկը
նվիրված է կոմունիստ Արտեմ Ծուստրովի սխրագոր-
ծության նկարագրմանը, կոմունիստի, վորը զոհվեց
Ջաոգերնայա բարձուների համար մղվող կռիվում: Այն
գնդացրային ստորաբաժանումը, վորի հրամանա-
տարն էր Արտեմ Ծուստրովը, միշտ գնում էր առաջ:

«Անցնելով մեկ գնդացրից մյուսը, — դրում է
թերթը, — հաճախ նա ինքն էր պատկում գնդացրի
առաջ: Վստահ սեղմում էր վալքիճոցի լծակը
Ֆնցելով, գնդացիքը թշնամու կողմն էր ուղար-
կում մեկ հերթը մյուսի հետևից: Սասնովեցին
հակառակորդի շարքերը: Բայց վոշ, նրանք չեն
կարող ազատվել գնդացրորդների շնչատկի
կրակից:

Արտեմ Եուսարովը հրաման է տալին՝ «Առաջ»,
թշնամու վրա» — հարձակումը շարունակվում է:
Յեւ վաղ ժամանակ թշնամու գնդակը խոցեց
կոմունիստ Արտեմ Եուսարովի կրակոտ կուրծքը:
Աչքերը մթնում են, բայց գիտակցությունը դեռ
սլարդ գործում է: Սակայն գիտությունը և ուժերը
բաժանաճանջում են միայն արտասանելու համար
միայն մեկ բառ՝ «Առաջ...»:

«Միդախ հրամանատարը» վերնադրով թղթակցու-
թյան մեջ պատմվում է յերկտասարդ կուսիկինաժու,
յեղանանա իման կապակովի մասին, փորը կուլում
վիրավորվելով, չհեռացավ մարտական դիրքից աչն-
քան ժամանակ, մինչև փոր փոշ մի ճաղոնացի շննաց
Զատոքրնայա բարձունքի վրա: Նման որինակներով
են տասացիորեն լցված թերթերի բոլոր էջերը:

«Ազոտտոսի 8-ին յերեկոյան, — գրում է կար-
միր բանակային Պյոտր Գլուխովը, — մեր զորամա-
սը յերման գերք գրավեց, իսկ 9-ի առափուտյան
մենք գնացինք գրոհի... Ճաղոնացիներն սկսեցին
նոնակներ նետել մեզ վրա: Բայց մենք գնում
էյինք, առանց փոշ մի քաջ նահանջելու:

Իմ կողքին, մեկը մյուսի հետեից րնկան յեր-
կու նոնակ: Բայց նրանք չկարողացան պայթել,
յես արտադրեն վերցրի նոնակներն ու հետ չը-
պրանցի դեպի սամուրայները: Յերրորդ նոնակն
ինձ չարտեց մի կողմ, ձեռքիցս թոցրեց հրա-
ցանք: Բայց յես նորից վերցրեցի աչն և կովի
նետվեցի: Ինձանից փոշ հետու պայթեց մի արկ,
փորի րեկորից յես վիրավորվեցի: Այսոր նորից
գնում եմ ճակատ և կկոխեմ առաջին շարքե-
րում»:

Թշնամին յերկար ժամանակ կհիշի խորհրդային
ղեկքի կործանիչ ուժը, մեր մարտիկների ուժն ու
խիզախությունը, փորոնք անկող «հյուրերին» գուրս
չպրանցին խորհրդային հողից: Հեռավոր արևելյան

Կարմրագործ ճակատի մարտիկներն անվրեպ հարվա-
ծում էյին թշնամուն: Խորհրդային պանծալի հրե-
սանավորները, գնդացրորդները, տանկիստները, ո-
ղաչունները ճաղոնական գինիորներին մատնում էյին
խուճապահար փախուստի: «Միդախ գնդացրորդները»
վերնադրով թղթակցության մեջ թերթը պատմում է
աչն մասին, թե ինչպես գնդացրորդ Կրասնոյարովը
մեռակ կտարեց հակառակորդի մի վաշտ: Մի ալլ
թղթակցության մեջ՝ Կոմյերիտական Գալյանովի
«խրադործությունը» վերնադրով, թերթը գրում է.

«Այն սուրարաժանումը, փորի քաղղեկն է ընկ-
Գուսեվը, հպարտանում է իր խիզախ կոմյերի-
տական գնդացրորդ Գալյանովով: Մի քանի օրվա
րնթացքում ընկ. Գալյանովը շարքից դուրս րե-

րեց 10-ից ալլելի ճաղոնական գնդացրային
բներ և սարողջապես վոշնչացրեց ճաղոնական
յերկու հրանոթային անձնակազմ: Գալյանովը
յերկու անգամ վիրավորվեց: Նրան առաջարկում
էյին զնալ հիմանդանոց: Նա հրամարվում է.

«Յես, — առում է նա, — փոշ մի տեղ չեմ գնա յես
Հայրենիքի դավակն եմ և մինչև արքան վերջին
կաթիլը կպաշտպանեմ հայրենիքը:

Ճաղոնական հափշտակիչները յերկար ժամա-
նակ կհիշեն Հեռավոր արևելյան Կարմրագործ ճակատի
ոգաչունների խիզախությունն ու անվահերսությունը:
Խորհրդային ինքնաթիռներից նետված ուռնքերը
ճիշտ հարվածում էյին նպատակին: Ող էյին թռչում
թնդանոթների րեկորները, սայլակները, մարդիկ:
Կործանիչները փախչող ճաղոնական գինիորների գըլ-
խին տեղում էյին արձձի անձրև:

Ահա թե ընկ. Գլուխովի «Նա պաշչիտու սողինի»
թերթում (8-օգոստոսի) ինչպես է նկարագրում խոր-
հրդային ոմրակոծիչների կործողությունները Զառ-
դերնայա բարձունքի վրա.

«Մենք պատկած ելինք թագաւորում, բլրակի հետեւում: Մեր գլխաւերելով սուլալով թռչում են արկերը: Հակառակ լանջին պայթում են ճապոնացիների շրտանները... Ուր լցվում է մոտոռները ազմուկով... Ուզիկ մեր ղեմացում, 3-4 կիլոմետրի վրա, հանկարծ բարձրանում են սև ծխի բարձր, թանձր սուլներ: Նրանց մեջ թռչում են հրանոթների, սալակների բեկորները և խելակորույս սամուրայները: Ռումբերի ուժգին պայթյունից ցնցվում է բլրակը:

... Դեռ ծուխը չէր ցրվել և սարսափից ու ջարդից զեռ ուշքի չէին յեկել ճապոնական սամուրայները՝ առաջին ուժեղութեան հետեւանքով, յերբ ծանր ուժեղութեան ուղային առաջին ետեղադրիչայի հետեւից յերեւակայ յերկրորդը, յերրորդը... ճապոնացիների գլխիթային մարտկոցները ուժեղութեան վրա արկեր են տեղում, վորոնք պայթում են զգայիտրեն բարձր ու աջ... Խորից և ցնցվում բլրակը, ել՝ ալեկի ուժգին... աշուտեղ առջեւում ամեն ինչ ծածկվում է ծխով և Խորից ող է թռչում աշն բոլորը, ինչ վոր կա գետնի վրա»:

Այդ ուրերին յուրաքանչյուր մարտիկ գոռում էր հերոս: Հակառակահարմարութեան զգացմունքով աշն բանի համար, վոր յեկիրը նրանց հանձնարարել և զենքը ձեռքին պաշտպանել իրենց սրբազան սահմանները, մարտիկները զնում ելին թշնամու զեռ, պատրաստ ալեկի շուտ մեռնել, քան թե նահանջել: Նա զաշխուռ ոտիին» թերթի ոգոստոսի 10-ի համարում նկարագրվում է մի տանկային անձնակազմի անորոշում հերոսութեանը:

«Այն անձնակազմը, վորի հրամանատարն էր շքանշանակիր կոմյերիտական կոթենի, մի քանի

անգամ ձեղքելով ճակատը մտավ հակառակորդի դասավորութեան շրջանը: Ահեղ մեքենան յուրաքանչյուր քայլափոխում ջախջախում էր թշնամուն: Բայց ահա տանկը խփած է: Այդ մի փոքր աշխուժացում է ճապոնացիներին և նրանք սկսում են վախենալով սողալ դեպի խփած մեքենան: Նրանք յենթադրում են, վոր տանկն անմարտունակ է, բայց սխալվում են: Մեքենան խփված է, բայց անհողորդ է լեռնյան կոմյերիտների ճակատարիմ գովակ կորեններ: Նա արիարար շարունակում է վոշնացնել թշնամիներին: Ստորաբաժանման հրամանատարը տեսնելով, վոր լիտացած թշնամին չըջաղատում է տանկը, հետախույզ ուղարկեց հերոսական անձնակազմի մաս, հրամայելով թողնել տանկը: Կոթեններ սառնարյուն կերպով պատասխանեց:

— Յեռ չեմ թողնի տանկն աշնքան ժամանակ, քան զեռ չի սպառվել ուղեւորութեան պաշարը:

Յեմ նա շարունակեց թշնամիների վրա աեղալ սպանիչ կրակ: Շատ սամուրայներ պատկեցին նրա շէշտակի գնդակներից»:

Քաղցիկ Ն. Անիկինը «Չառեքնայա բարձունքի վրա Խորից ծածանվեց կարմիր դրոշը»: Վերնադրով թղթակցութեան մեջ նկարագրում է կարմիր բանակայինների, հրամանատարների ու քաղաշխատողների բացառիկ խիզախութեանը, վորոնք գրոհում ելին բարձունքի վրա, վորտեղ խլամատաւորվել էր թշնամին: Կատաղի կռիւի հետեւանքով ոգոստոսի 6-ի՝ լույս 7-ի գիշերը Չառեքնայա բարձունքը հետ գրավվեց մեր զորքերի կողմից:

«Չառեքնայա բարձունքի վրա տեղի ունեցած կռիւում, — գրում է թերթի ոգոստոսի 8-ի առաջ-

նորոգը հողմածուժ, — ճապոնական սամուրայ-
ներն իրենց մեջքի վրա լավ զգացին խորհրդային
ահեղ զենքի ուժը: Մեր հզոր հրետանու հաղա-
քավոր արկերը, անվահեր ավիացիայի հաղարա-
վոր ուժերները, հրաձիգ ու տանկային զորամա-
սերի կործանիչ զորհները թշնամուն հասցրին
այնպիսի հարված, վոր նա չուտ չի մոռանա...»:

Խորհրդային ժողովրդի անասման սերը զեպի
էր կարմիր բանակը, այդ ուրերին զգացվեց հատուկ
ուժով: «Նա զաչչիտու ոռդինի» թերթը տպագրում է
Հեռավոր արևելյան կարմրադրոշ ճակատի մարտիկ-
ներին հայրերի ու մայրերի, յեղբայրների ու քույրերի
բաղձաթիվ նամակներ: Այդ նամակներն ատելու-
թյամբ են լցված զեպի թշնամիները և լի յեն խոր-
հրդային հայրենասիրության զգացմունքով:

Ձառկերնայա բարձուրի համար մղված կռվում
խիզախի մահով ընկավ զեղացորդ Ա. Յե. Շիրմա-
նովը: Ոգոտտար 15-ին թերթը հաղորդում է, վոր
նրա պայուսակի մեջ ընկերները գտել են մի տոմսակ,
հետեյալ բովանդակությամբ՝ «Կկոյեմ մինչև վերջ,
վորքան կներեն իմ ուժերը, բայց իմ հերոսական
զեղացրով թշնամուն չեմ զեջի: Խորհրդային սահմա-
նից չեմ նահանջի և ճապոնացին չի ազատվի իմ
զեղացրի կրակից: Գեքազանց հրաձիգ՝ Շիրմանով»:

Տոմսակի հակառակ յերեսի վրա մասնանշված է
հերոսի մոր հասցեն-Կազանի յերկաթուղի, Առյաչևո
կայարան, Արշեյեկա գյուղ, Մարանիս Վասիլեյնա
Շիրմանովային:

Կարմիր բանակի հրամանատարների կանայք ճա-
պոնացիներին զեմ մղվող կռիվներին ժամանակ զնացին
աշխատելու հիմանդանոցներում, խնամելու հիվանդ-
ներին:

«Ն» Կայսրորի հրամանատարների կանայք քրի-

բչորեն դիմավորեցին հայրենիքի համար մղվող
կռիվներին: Այն ավտոմոբիլները, վորոնցով փո-
խադրում էյին վիրավորները, զարդարված էյին
ծաղիկներով: Վիրավորներին մատուցում էյին
բաղձաթիվ նվերներ»:

«Նա զաչչիտու ոռդինի» թերթի համարներից մե-
կում տպված էր մի փոքր խմբագրական հոդվածով՝
«Մեզ հետ է ամբողջ ժողովուրդը» վերնագրով, վորի
մեջ պատմվում է, վոր բանվորներն ու կոլտնտեսա-
կանները բաղձաթիվ նվերներ են ուղարկում հեռա-
վոր արևելյան հերոս մարտիկներին:

ճապոնական ավանտյուրիստների զեմ մղված
կատաղի կռիվների ուրերին կարմիր բանակային «Նա
զաչչիտու ոռդինի» թերթը կարմիր բանակային ա-
ռաջին բարեկամն էր: Մարտական, լակոնիկ լեզվով
զրված հոդվածները, ճակատից ստացված հուզիչ
նամակները, ճապոնական ռազմամոլների զեմ մեծ
խորհրդային ժողովրդի ցասումը նկարագրող հազոր-
դագրությունները— այս բոլորը քարձաքնում էյին
մարտիկների վրդին, նրանց սրտերը հախտ էյին
ներչնչում հաղթանակի նկատմամբ:

Հեռավոր արևելյան կարմրադրոշ ճակատի մար-
տիկները խիզախորեն ու անձնազոհ կռվում էյին հա-
րենիքի համար, դիտենալով վոր իրենց թիկունքում
կանգնած է մեծ 170 միլիոնանոց ժողովուրդը, պա-
տրաստ ջախջախելու ամեն մի թշնամու:

(«Պրավդա» թերթից, 29-ոգոտտար, 1938 թ.):



Պատ.խմբագիր՝ Ա. ՀԱՐՆՆՑ
Տեխ. խմբագիր՝ Խ. ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ

ԳԼԱՎԼԻՏ 6682, ՊԱՏ. № 845, ՏԻՐԱԺ 1200

Հայկական ԽՍՀ ժողովրդի հրատարակ-
չություն «Խորհրդային Հայաստան»-ի
տպարան

ՀՀ Ազգային գրադարան



NL0199679

18 204

13

ՏՐՎՈՒՄ Ե ՉԲԻ

ԱՌԱՋԱԴՐ. ԶՈՐՐՈ

A037575

**ЧТО ПРОИЗОШЛО В РАЙОНЕ
ОЗЕРА ХАСАН**

(На армянском языке)

**Заочные курсы редакторов
колхозных и бригадных стенгазет**

Ереван 1938 г.

Корсет. СССР